

Newark városának képviselője a reformált alsóházban foglalt helyet. Itt klasszikai műveltsége, mely itélő tehetsége, melylyel gyakorlati kérdések megoldásához szolt, de kivált elragadó szónoklata által csakhamar magára vonta az egész ház és valamennyi politikai párt figyelmét.

Gladstone konzervatív hajlamu volt, de azért korántsem tartozott ama csökönyös toryk hadához, kik politikai formulákat, egy kiváltságos és a haladó korszak igényeit megvető párt formuláit, épügy öröklök őseiktől s nagyjók utódaikra, mint jóságait.

Sir Robert Peel, Anglia egyik legnagyobb államférfia s a konzervatív párt akkori nagybíró vezére, csakhamar belátta, hogy Gladstone megnyernie nagy előny lenne pártjának, s ezért el is követett mindent, hogy őt magához köthesse. A két nagy szellemnek csak érintkeznie kellett, hogy kölcsönösen fölismerje és megértse egymást, és Sir Robert Peel 1834-ki rövid minisztersége alatt a még csak 25 éves Gladstone kincstári lordját, későbbben pedig a gyarmatok államtitkárává nevezte ki.

Peel a reformbill által mászott roppant áramlat következtében már 1835-ben megbukott, s ezután Gladstone is: ő általa vezérelt konzervatív ellenzékhez tartozott.

Epen ez időtájtán támadt az angol egyházban ama mozgalom, mely kezdeményezőjéről dr. Pusey oxfordi tanártól Pusey-ismus név alatt lön ismeretes, és mely az angol egyházat két felekezetre t. i. a magas egyházra (High Church) és az alsó egyházra (Low Church) szakasztá. Gladstone két, mely valóságos írott munkában kelt harezra a magas egyház mellett. E két műben már akkor lefejteti az alapelveket, mikben az ir államegyházat illető azon újabb törvényjavaslata gyökeredzik, mely oly nagy figyelmet keltő reformmünek mutatkozott a brit szigetek történetében, hogy az újabb években alig akad párja. Gladstone őszinte és buzgó protestans és rendíthetetlen híve a magas egyháznak; de nem akarta, hogy az egyház s ez által vallás is az állam szolgálja legyen; valamint másrésztől azt sem, hogy az egyház a tisztán polgári ügyleteket kezelje. Szóval híve volt a „szabad egyház a szabad államban“ név alatt ismeretes elvnek s ebbeli meggyőződéséről, melyet előbb csak sejtetni engedett, csak ujjában fejtette ki teljes tisztaságában, midőn támogatva Nagy-Britannia népeinek roppant többsége által az ir protestans államegyház eltörlését és minden államdíjazások és alapítványok megszüntetését hozta javaslatba.

Sir Róbert Peelnek 1841-ben sikerült, a wigh kormányt, leginkább a keletindiai ügyekben elkövetett hibák és a szegényletes afganisztáni hadjárat s az ezekből eredő csapások következtében megbuktatni. Lord Melbourne, lord John Russell, lord Palmerston stb. leléptek és Peel lett megbízva az új kormány megalakításával és vezetésével. Ez új kormány Gladstone is tagja lön, mint a kereskedelmi hivatal (Board of Trade) alelnöke, s e minőségben az ő hivatala lön az alsóházban a kormány kereskedelmi politikáját védeni Gladstone feladata annál nehezebb volt, mert Cobden, Bright, az Anti-Corn-Law-Leaque (a gabnatorvény elleni szövetség) és a manchesteri iskola épen ez időtájtán folytaták legerélyesebben a gabnatorvények eltörlése és a szabad kereskedés mellett végre is diadalmasan végződött izgatásait, a tory-kormány pedig, melynek Gladstone is tagja volt, az ősi egyedúrásokkal és a védvámrendszer elvével azonosította magát. Kevesen hitték volna még akkor, hogy Gladstone és Bright karöltve, együtt kisrendik majd

23 év mulva a nemeslelkű Cobden tetemeit örök nyugalomra, mint fögyászolókat.

Gladstone jobb keze volt Peelnek; s 1843-ban ő lépett a kereskedelmi ügyek élére, s mint e hivatal elnöke. 1845-ben azonban lemondott hivataláról, nem akarván a maynoothyi katolikus papnöveldek szánt adományra szavazni, mert híven a műveiben kifejtett nézetekhez, nem helyesli, hogy a világi hatalom egyházi intézetek számára alapítványokat osztogasson. De még ugyanazon év december havában a gyarmatok államtitkárává lön kinevezve, csak-hogy az új választásoknál képviselői székét elveszté az alsóházban. Ez volt oka, hogy Peel kormányának egyik legragyogóbb szónoka nem vehetett részt ama nagy és dicső politikai harcban, mely Peel politikájának fordulópontját képezte, s melyben Cobden Richárd, a nagy állambölcs, egyszerű, de meggyőző szónoklata a tények által már rég felismert hatalmától meggyőzve egy tory-kormányt és egy nagy többségben tory tagokból álló parlament éléről hirdeté a kereskedelmi szabadság diadalát, s fennne jelenté ki a vallomást, hogy az ész és igazság e nagy diadala nem az ő, hanem Cobden Richárd érdeme. Peelnek e remekül tervezett és remekül kivitt mesterfogása egy pillanat alatt szétrobbantá a régi tory-pártot, mely ezután vezér nélkül kalandozott csökönyös előitéletei sötétjében, s melynek felvilágosultabb tagjai azután Peel főnökei külön pártot, az u. n. Peelita-pártot képeztek. Ehhez tartozott Gladstone is. E párt később, mint előre látható volt, végkép beleolvadt a szabadelvű pártba.

Peel 1846-ban lelépett a kormányról s a lord John Russel által alakított miniszteriumnak engedé át helyét. Az új kormány azonban szükségesnek látta a nemzet véleményéhez folyamodni, s nemsokára elosztá a parlamentet. Az 1847-ki új választások alkalmával Gladstone az oxfordi egyetem választá meg képviselőjének az alsóházba.

Nemsokára új korszak támadt Gladstone életében. 1847-ben támadt fel a már holtak hitt geographiai fogalomra súlyed olasz nemzet. Az új pápaválasztás hívá új életre. Az egész olasz népet villámszerű föllekesülés szállta meg, magával ragadván Italia fejedelmét is, a nápolyi király kivételével. Az olasz fejedelmek siettek népeiknek alkotmányt adni, s a népek ezzel egyelőre megelégedetteknek látszottak; Olaszország egysége akkor még ábrándképnek is merész volt. De Nápolyban fölemelte fejét a reakció. II. Ferdinánd zsarnoksága nem volt közönséges zsarnokság. Itt tehát a forradalmi ár sokkal magasabba hágott, mint másutt, s a zsarnok kénytelen lett a vas kényszerűség alatt meghajolni, s népével a békülést, miután mindenki, még czinkosai által is elhagyatva érzé magát, megkísérteni. A nápolyi népek, a király anyyi esküszegése után, már az alkotmány megígérése sem látszott elégnék. Ekkor a kétségbeesett király megemlékezett a nemeslelkű Poerioról, ki félrevonultan minden politikai mozgalomtól csendesen élt hivatalának, az ügyvédi pályának. Ez hosszas vonakodás után könyörületből megszánta az eszklő királyt, s mint miniszter közvetítő lett közte s a nép között, és a király ünnepelesen, az isten házában tön nyilvános fogadást, hogy az alkotmányt soha nem sérti meg s atya legs népeinek. Az 1848-49-diki események ismerői tudják, miképp tartotta meg Ferdinánd esküjét, miután az oroszok beharagása Magyarországra és Róma megszállása a francziák által diadalra segíté a reakciót az egész kontinensen.

Sötét hírek kezdének terjedni a „Bombakirály“ véres garázdálkodásáról s ama kiszámított kegyetlenségekről, mikkel a hitszegő király visszafizette Poerio nagy szolgálatait. E hírek leirhatlan benyomást tettek Angliára s Gladstone, Stanley lord (később lord Derby) felhívására, 1850-ben Olaszországba utazott. Ez utazás eredménye lön ama nevezetes levél, melyben oly égő színekkel festé a politikai üldözéseket Nápolyban. E levél volt Olaszország újabb feltámadásának első riadója, s Palmerston megküldé azt Európa valamennyi kormányának. Ekkor lett Gladstone az elnyomott szabadság legnemesebb apostolai közémelve az egész világ közvéleménye által.

Lord Stanley még az évben visszahívá Olaszországból, hogy az új tory-miniszteriumban tárczát vállaltasson vele. A kísérlet sikertelen volt, mert Gladstone állhatatosan ragaszkodott a szabadkereskedés elvéhez, míg Stanley, a protectionisták feje, legkisebb engedményekre sem volt hajlandó. Ez volt utolsó érintkezése a tory-párttal.

Gladstone kétszer volt kincstári kancellár a szabadelvűek soraiban: 1852-1855-ig, midőn lord Aberdeen buktával ő is kilépett a miniszteriumból; másodsor pedig 1859-ben, a Palmerston e nagy államférfi elhunytá után a Russell által alakított miniszteriumban 1866-ig.

A mit azonban e korszakban tett, az a legújabb történelemhez tartozik. Anglia pénzügyeinek példátlan gyarapodása, a közjólét gyors emelkedése, dacára az amerikai háború által okozott gyapotságnak, az angol-franczia kereskedelmi szerződés — melyet Cobden kezdeményezett, s melynek eshetőleges felmondása körül oly rendkívül heves viták folytak közelebb a versaillesi nemzetgyűlésen — mind ezek legnagyobb részben az ő művei.

Békés hajlama és takarékosága az államháztartásban napról-napra közelebb vonák őt a manchesteri iskolához s meggyőződése mindinkább hajlott a nép jogait védő férfiak pártjához. E fontos fordulat politikai hitvallásában fosztá meg őt az oxfordi egyetem alsóházi székétől, de ez állítá egyszersmind a szabadelvű párt élére, a hol még Anglia államférfiai között egy sem állott, magasabban, legfeljebb oly magasán, mint ő.

Bánat és vigasz.

(Ifj. P. I. emlékére. † Pápa, 1872. febr. 16-án.)

Az apa szolt: „Hiába minden!
Gond, ima, gyógyszer — hasztalan!
Reményem így kell sirba vinnem,
Fiam, örömem odavan!
Ki lesz támasza agkoromnak,
Ha súlyát nyögve viselem?
S ha évek és bű sirba nyomnak:
Ki újitandja meg nevem?“

Az anya szolt: „Nem, hogyha szüli,
Szenved fiáért: s anya;
De ágyánál virasztva ülni,
Nap — éj — míg lassan száll tova,
S a mácséssel kialszik az élet: —
Nagyobb kin ennél, oh, mi van?
Mért nem lehet meghalnom véled,
Mert, oh, ki lesz az én fiam?“

S a testvérek zokogva szólnak:
„Test, ér, maradj velünk, ne menj!“
— De szó rezg ajkán a halónak,
S láng gyúl a hamvadó szemem.
„Miert sirattok? — mond szeliden —
É létet szebbre váltom ám!
Eltem gyökere itt hű szívben,
Fenn égbe virul koronám!“

K.

A könyvekről.

(Emerson Ralph után.)

(Vége.)

A könyvészet története számos példát mutat, mely örültségig fokozódhatik a könyvszenvedély, ha a könyv iránti jogos hajlam egy ritka kiadásra, egy bizonyos példányra vagy kéziratra vitétik át. E mánia a jelen század kezdetén érte a tetőpontját. Shakespeare egy saját kezű iratáért 155 arany-guineát adtak. 1812. májusban a Roxburgh herceg könyvtárát árverezték; az árverés negyvenkét nap tartott, s a sok ritkaság közt volt egy példány a Boccaccio s a Valdorfer-féle 1471-diki velencei kiadásban. Az árverésen válogatott társaságban jelen volt: a devonshirei herceg, Spencer gróf, Marlborough herceg — akkor még Blandford marquis. A kikiáltási ár ötszáz guineé volt. „Ezer guineé!“ kiálta Spencer gróf. „Még tíz!“ tévé hozá a marquis. Oly csend volt, hogy ha valaki egy gombostűt leejt, meg lehetett volna hallani. Minden szem az árverelőkre volt függesztve. Majd maguk közt váltottak néhány szót, majd kétszersültet rácsáltak; majd főlebb ígérték, de egyike sem mutatott kedvet arra, hogy a másiknak engedje a vásárt. A küzdelem tovább folyt, míg egyszer a marquis fölkiáltott: „kétezer font!“ Spencer gróf, mint egy észélyes tábornok, a vérontás és löpor-pazarlás felesleges voltára gondolt s egy negyed óra óta hallgatott, midőn Lord Althorp (a fia) mellé lépett, mintha friss ládzsát hozna az apjának, hogy azzal újra kezdje a viadalt. Az apa és fia halkan suttogtak s egyszerre Spencer gróf megszólalt: „kétezer kétszázötven font!“ Mint egy villanyütés futotta át az egész gyülekezetet. „Még tíz!“ tévé hozzá a marquis a legnagyobb nyugalommal. Ezzel a csata be volt végezve. Az árverési biztos, mielőtt a jeladó kalapácsot leütötte volna, egy kis szünetet tartott. Fojtott lélekzettel állt a hallgatóság, midőn a kalapács lekoppant. Az ütés hangja Italia legtávolabbi partjain visszhangzott. Meghallatszott Róma, Milánó és Velence könyvtáraiban. Boccaccio fölriadt ötszáz éves álmából; s Van Praet ur sikertelenül kutatta át a császári könyvtár állványait és fülkéit Párisban, hogy ama híres Valdorfer-féle Boccacio egy példányára akadhasson.

De térjünk vissza a könyvek osztályozásához. Van még egy osztálya a könyveknek, mely mai napig szükségesebb mint valaha, mert a világ áramlata más irányba sodor, s ez oldalon szárazon hagy: értem a képzelet műveit. A helyes bölcsészet egyenlő igazságot kell hogy szolgáljasson a képzelet és értelem, az értelem és akarat egyenjogú erőinek. Az emberek mindig visszaesnek koldus szokásukba, hogy mindazt, a mi számok formuláira nem vonható, megvetéssel taszítsák el maguktól. Szónokaink s íróink is e lelkesegységben vergődnek s nem fordulnak sem a képzelethez, e nagy ébresztő erőhöz, sem a morálhoz, a genius és az erkölcsi ember e teremtőihez. De ha szónok és költő ez éhenkórás párhöz szegődnek is: a megvetett tehetségek megmaradnak azért. Emberi természetünk jelvényeket követel. A gyermek mesét kér s a legszárabb is megragadja képzeletét s eszméjétől és színektől ragyogónak tetszik. Az ifju egy költemény után eseng. A férfi regényt kér, azaz: engedelmet arra, hogy néhány óráig költő lehessen s úgy festhesse a dolgokat a mint lenniük kellene. A tömeg színházba tódul s illúsiót keres, melybe magát ringathassa. Mily felséges egek nylnak meg előttünk, ha a zene teljes hullámainak

engedjük át magunkat. Szükségünk van istenalakokra, hitregékre; szárnyat szerzünk s varázsvesszőt a teremtő erőnek, mely bennünk megkötözve s gúzsba szorítva szunyad, s a lángolóbb természetiek bünbe vagy örültségbe taszítja, ha szelleyenit nem talál magának. Ama nagy művészetek nélkül, melyek szép-érzékünkhöz szólnak, az ember nyomorult, meztelen, didergő teremtes marad. Ezek adnak rá melegítő s ékítő ruhát. Míg a társadalom hideg, kimért s számító hangja halálra éhezeti a képzeletet, a megsértett természet ott keres kárpótlást s táplálékot, a hol talál. S a költészet és a regény épen az a szabados gyönyör, melyet a képzelet talál magának. Az élet nyúgeiból Byron, Scott, Disraeli, Sand, Balzac, Dickens és Thackeray műveivel menekszik az ember, kinek egyoldalú s tehát elhanyagolt nevelése hézagait a kölesönkönyvtár és a színház intézményei egészítik ki.

A képzelet bizonyos röpkeséget s mámort ad a léleknek. Varázssipja van, melylyel testi alkatunk minden parányát oly táncba sodorja, a minőt a planeták járnak. S ha egyszer fölszabadultak, s az egész ember e zenétől ittasulva, lendületet kapott, soha többé előbbi állásukba egészen vissza nem esnek. De mi a képzelet? csak egyik karja, vagy fegyvere a belső erőnek, csak előfutárja az értelemnek. S oly könyvek, melyek az élet, a vilá, korunk s szokásaink, véleményeink s az események kimért pedantságát bizonyos szabadsággal tárgyalják, s a közkeletű szlendriant eldobva, a valódi ész és erkölcs törvényeihez tartva magukat, oly merészséggel támadják meg, minőt álmainkban szoktunk igénybe venni: ily könyvek saját akaratunk lábára állítanak s képesekké tesznek arra, hogy eredeti ítéletet alkossunk magunknak kötelességeinkről és új eszméket ébresztenek bennünk a jövőre.

Sand George Consuelója s egyéb regényei nagy lépés a mindig egyformán végződő régi regénytől, mely előttök divott; de még ezek is mily messze állanak az életől s annak rugóitól és erkölcsétől. Az élet némán fekszik előttünk s még eddig nem talált igazán tolmácsoló nyelvre. A regények a valódi élethez úgy állanak, mint a divatképek bábfigurái a hű és kifejező arczképekhez. De lesz idő, mikor a regény meg fogja találni az utat szívünkhöz és házi életünkhöz, s nem fog örökké csak a külsőségek regénye maradni. De azt hiszem, most sincs nagy hatás nélkül. A mennyi regényt a fiatal emberek s leányok olvasnak, lehetetlen hogy ne hasson rájuk s a köznapi életnek némi eszményi méltóságot ne kölcsönözzön. A fiatalok igyekeznek eltanulni regényhősök nemes magatartását; s mint a színész mondja Consuelóban, hogy a hercegek tőlök, a deszkákról tanulták a kegyteljes modort, melyet alattvalóik iránt, uradalmakban, anyai sikerrel játszanak, a képzelet műveinek ilyes hatását én is nem egyszer vettem észre. S ha látjuk, hogy az emberek szenvedélyeikben, szerelmekben és versengéseikben sokszor milyen nemeztelenül viselik magukat, sajnálunk kell, hogy nem olvasnak még több regényt, hogy abból finomságot, nemeslelkűséget s méltóságot tanulnának.

Mostanában szokásba jött regényekben tárgyalni a legkomolyabb kérdéseket. Mi egyéb szerzett oly nagy népszerűséget „Jane Eyre“-nak, mint az, hogy egy életbe vágó kérdés van benne (így vagy úgy) megoldva. A kérdést, mely abban, egy bűnös házasságra vonatkozólag fel van állítva, a pártokhoz képest, mindig különbözőleg fogják megol-

dani. Parancsoló egyéniségek azt fogják felelni rá, a mit Rochester lord, a kivéltet törvényerőre emelvé s a világot kivéltellé törpítvén le. A csekélyebb bátorságu, vagy is törpebb egyéniségek úgy fognak felelni rá, mint a regény hősnője, a mennyiben a sorsnak, a társadalmi szokásnak, a férfiak és nők uralkodó cselekvésmódjának aláveti magát.

Regényolvasásunk nagyrészt a siker iránti előszeretet. Bámuljuk a pompás parkokat, magas születésű szépségeket, s a társadalmi és parlamenti hódolatokat. De ezek kétkedők s tesznek, a mennyiben a társadalmi állásnak, a gazdagságnak és szerencsének fölényt tulajdonítani szoktatnak.

Jól emlékszem még gyermekkoromból, hogy néhány vizsga fia fölfedezte, hogy a parancsolók, melyek egy diszkertben a narancs-fa ágain függöttek, czérnával vannak az ágakra kötözve. Félek, hogy a szerencsés és siker, melyet a regényírók festenek, szintén csak ilyen forma. A természet bír oly varázsszerrel, mely az embert képessé teszi szerencsés létezésére, midőn azt saját jelleme gyümölcseivel adja neki. A regényíró pedig összekeveri itt ezt a jellemet, ott azt a szerencsét, s alakjaira kötözi azokat, csak hogy olvasói képzeletét kielégítő megoldással csiklandozhassa, vagy tragikai csapással rázhassa meg. S így az egész csak szemfényvesztés; merő erőszakolt mesterkéltetés, nem életműves fejlesztés. A feltalálásban roppant szegények. A leány szép volt s az ifju bele szeretett: ennyit tudnak. Pénz és gyilkosság; vagy annak elhitetése egy szerelmessel, hogy kedvese mással váltott jegyet, — ezek a mindenütt használt rugók; új nevek, de mindig a régi férfi- és nő-jellemek. Ezért hiába minden igyekezetünk egy darabot megragadni e kezeinkben átfolyó álompénzből. Ezer eszme ébred bennük, ragyogó szívárványok látszanak átvezni az eget, — de a nélkül teszük le a könyvet, hogy csak egy sugár is megmaradjon volna alkonyra. S e szenvedély a regényesség iránt s e csalódás várakozásunkban, bizonyítják, mily benső szükség nekünk a valódi költészet fölemelő hatása; oly költészeté, mely nappal és éjjel, a csillagokban és a hegyek közt, az emberi kötelességek viszonyokban saját eszméink mását mutassa s jelentse ki, mint a jó könyv épen azt a hatást teszi ránk, melyet a természet szemlélete.

Ha korunk meddő lángelmékben: ama nagy szellemek könyveinél kell kárpótlást keresnünk, kiket éltetőbb légkör teljessége vett körül. Minden jó mesében, minden hitregében, minden vallásos korszak elbeszéléseiben megvan ez a képzeletűs elem. A görög hitregék, a perzsa történet (Firdüzi királykönyve), a skandinávok ifjabb Eddája, a Cid-kronikák, Dante költeménye, Shakespeare drámája, Milton Paradiesoma, sőt prózája is, valamint a Bacóé, korunkban Götthe írásai — mind ily éltető léteget fuvallnak ránk, s boldog reménytel s magas elhatározásokkal ihletik az embert.

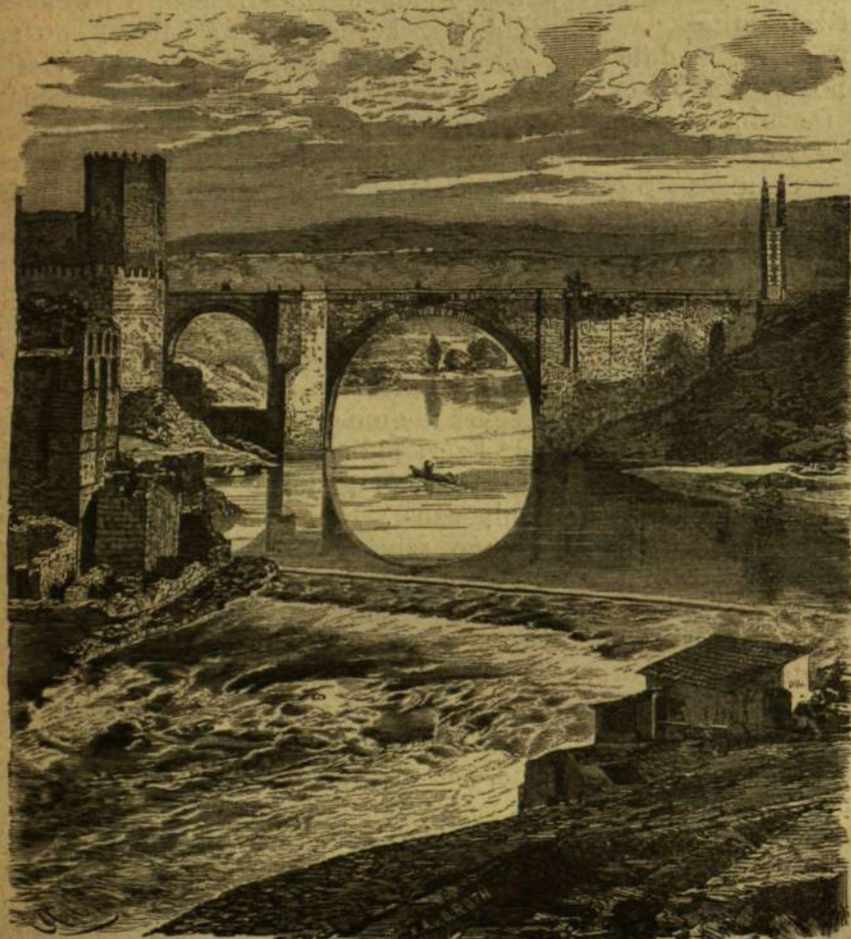
Kifogytam a térből; s pedig jobb lett volna el se kezdenem, mintsem a könyvek egy osztályát mellőzzem, a legjobbakat valamennyi közt: a bibliákat, vagy minden nép szentírásait, melyek az illető nép szemléletének és tapasztalatainak végeredményeit foglalják magukba. A héber s görög írásokon kívül, melyek a keresztyénség bibliáját foglalják magukban, ilyenek még: a perzsák Devatirja s a Zoroaszter könyvei; a Védák s a Menu törvényei; a hinduk Vishna-Puranája; a Buddhisták könyvei; a Konfuczius és Menczius bölcsesége. S ezekhez járulnak még ama fél-kanoni tekintélyt

nyert könyvek, melyek e szentírások járulékaik, mert nemzetök legmagasabb érzelmeit s reményeit fejezik ki. Ilyenek a Hermes Trismegistos, mely a régi egyiptomi korszak maradványaként szerepel; az Epictet mondatai; a hinduk Vishnu-Satmája; a Szaadi Gulisztánja; Kempis Tamás könyve a Krisztus követéséről s a Pascal Esméi.

Mind e könyvek a közlekiismeret méltóságát kifejezések s üdvösebbek mindennapi használatunkra, mint a folyó évi naptár vagy a mai hirlap. De csak magunkba vonulva, s hogy úgy szóljak, meghajlott térddel kell őket olvasni. Szavaikat nemcsak szájjal és füllel kell közvetíteni, hanem arcunk lángolásában s szívünk dobbanásában is. Bizalmas barátság kellene, hogy adja és elfogadják; magány és idő érlelje; hősöknek kellene, hogy elmélyedjenek abba s valószínűk kellene, hogy megörökítsenek, hanem élő jegyekkel, melyek minden nyelven s az élet minden viszonyához szólnak. Falevél és fakéreg

rosz könyv: bizony elég sok a jó és hasznos is, az emberi élet rövidségéhez képest. Az ember megkísérthetné: egy részöket helyettesek által olvasni el; csak jó helyetteseket találhatunk; s tanulni őszintén akaró fiatal emberek vegyék intéstül a munka-feloztatás elvét, mely a tudományok társulatok s akadémiák szakok szerinti munkálkodásában is érvényesítve van. Mint ezekben mindenik osztály bizonyos szakot vesz vizsgálódás és mivelés alá, — úgy az egyes tudós is, olyanokkal, kikben megbízhatik, irodalmi társaságba állhatna, melyben mindenik tag egy vagy több munkát vállalna magára, azt tanulmányozná s egészen magáévá tenné — s akkor a többinek számot adna róla, úgy a mint az ő rá hatott s lelkében él. Mindenik az aranysemeket, a miket szedgetett, szeméttől és salaktól megtisztítva, öntené a többi elébe s akkor kinek-kinek módjában lesz eldönteni, vajjon ez vagy ama könyv szintoly nélkülözhetlen-e reá nézve is?

Szász Károly.

Az Alcantara-híd

Santa-Cruz kórház

Toledoban.

Toledo.

A legujabban kitört karlista mozgalmak ismét Spanyolországra, Európának e folytonosan lázongó Mexikó-jára tereltek az újságolvasó-világ figyelmét. Földrészünk e talán legszebb és legérdekesebb országa, úgy látszik, bajosan tudná megtelepíteni rózsá- és narancs-berkei között az örök békét. Pedig mennyi szüksége volna rá!

A szép iberiai félszigetnek számtalan régi és szebbnél-szebb fekvésű városai között alig van régiebb és regényesebb fekvésű az öt emlékekben gazdag Toledónál. A Tajo vadul tova csörtető hullámain egy szűk hegyszoroson hőmpölyögötti keresztül, meredeken ég felé törekvő sziklafalak között, s e jökora nagy folyó három oldalról öleli át azt a sziklatetőt, melyre Toledo építve van. A folyón két hid vezet keresztül, a Szt.-Márton és Alcantara. Első tekintetre Toledo távlati képe oly meglepő, oly elragadó, hogy mikor az idegen utazó a nagyszerű kapu-boltozaton át a hidra lép, minden perczben mintegy lebülvölve áll meg egy-egy új kilátás előtt, s azt sem tudja hirtelenében, hogy melyik tündéres tájrészlet bámulja meg előbb.

Általános hiedelem Toledóról, hogy dicsősége nagy részét főleg régiségének köszönheti, mert valódi eredetével a történelem buvárai maig sincsenek tisztába. Vannak, a kik azt állítják, hogy e

várost a zaidók alapították mindjárt a babyloni fogság után; míg mások Herkulesnek vagy éppen Tubalnak, a Kain fiának tulajdonítják alapítását, ki, a mint mondják, az özönvíz után 143 évvel (sokan még a napot is tudni akarják!) jónak látta ide települni. A monda szerint, neve „Toledoth“ héber szóból származott, mely némelyek szerint „városok anyját“, míg mások szerint „ős nemzetiségek városát“ jelent. Egyébaránt akár helyes e származtatás, akár nem, annyi bizonyos, hogy e város idősámításunk előtt több mint 200 évvel már létezett; legalább a történetírás akkor már emlékezik róla egy ostrom következtében, mely Toledot a rómaiak hatalmába juttatá. A római emlékek, melyeknek romjai most is látszanak, és jó hírű fegyverei eléggé elárulják nagy jelentőségét e korban. De a város fénykora és hatalma tetőpontját későbbben, a góthok és arabok uralkodása idejében érte el. A góthok Toledot „királyi város“-nak nevezték s királyaik vetélkedtek kedvencz-székvárosuk színterében, és gazdagításában annyira, hogy mikor az arabok elfoglalták, megmérhetetlen zsákmányra találtak benne. A kincsek között, melyek a győzők hatalmába estek, s melyekről a krónika-írók igazán mesészerű jegyzékeket hagytak hátra, ott szerepelt a Salamon híres táblája is és a góth királyok 25 pompás koronája tömör aranyból.

remekével együtt. A folyam itt keskenyebb és így könnyebben sikerülhetett azt a mauroknak egyetlen merész ível áthidalni. A hidnak egy másik jóval kisebb íve már nem áll a vízben. E hid és a Szent-Márton-hídja kétségtelenül Toledo legérdekesebb és legjelentékenyebb műemlékei közé tartozik, s mint az arab és keresztény műépítészettől valóban képviselő, megérdemlik a figyelmet.

Toledoban legnagyobb diadalm mégis a góth építészettől származik, a főtemplom a burgoszi és szevillai mellett Spanyolországban a legszebb. A többi nevezetesebb épületek között, legelőször is a nagy Santa-Cruz kórház tűnik az idegen látogató szemébe, és nem is ok nélkül, mert a roppant épület homlokzata és lépcsője mindenkit bámulatra képes ragadni. E jótékony intézetet Mendoza bíró alapította, ki arra roppant összegeket áldozott. Nem sok európai emlékre találunk Spanyolországban, sőt Európában többi részében sem, a melyek a renaissance kőfaragói a követ és márványt annyi finomsággal és műgondal metszették volna ki; a Portada (főkapu) a kőfaragás valóságos drágagyöngye. A Santa-Cruz kórház, mely „Hospital de los Ninos“ név alatt is ismeretes, mivel kezdetben a talált gyermekeknek szolgált menhelyül, ma már elveszté eredeti rendeltetését, mert néhány év előtt katonai növelést csináltak belőle.

A mint Toledo utcáiba léptünk, egyszermind az arab és ó-kasztíliai nagyság és dicsőség csarnokát léptünk át. E város nemcsak egyezsek izlése, hanem egyáltalában a helyes műizlés általános szabályai szerint is legérdekesebb Spanyolországban. A maur élet és történelem kedvelőjének csak egy sétatát kell tennie a város utcáin; a tornyokban, kapukban, házakban és templomokban, melyek egykor mind mesetek voltak, szóval mindehütt a nagy műveltségű és szellemű arab nemzet századokig tartott uralma lép elébe megtestesülve. A keresztény középkori nagyszerűség tisztelője itt gazdag zsákmányra lel és szíve-lelke szerint örülhet, midőn látja, hogy az arab műveltség romjain miként építé fel a magasabb európai polgárosultság a maga műemlékeit.

S. L.

Pesti képek.

A Batthyány-sziget.

Pestnek egyetlen kirándulási helye a városliget. A mi még ezenfelül volna, az Orczykertet, abban invalidusok, beteg katonák tanyáznak, a többi pedig, mint Rákos, Palota, Gödöllő, azok már sokkal meszebb fekszenek, semhogy Pesthez tartozóknak tekinteshessenek.

A városliget tehát, az a kis zöld telep, mely Pest száraz épület halmaza és a Rákos-mező aszu síkja között terül, az egyetlen üdülő hely, hova a tikkasztó melegtől még menekülni lehet. Azonban ez is csak májusban, mert a többi hónapokban már a kocsiok és lovasok által fölvert por vastagon belepji a fák leveleit, s nem mondhatjuk többé: „menjünk ki a zöldbe“, legfeljebb azt mondhatjuk: menjünk ki a fakóba!

A városligetnek egyik legkedvesebb helye a Batthyány-család által ajándékozott sziget, melyet még ma is sokan drót-szigetnek neveznek. Egy kis kerek föld ez a ligeti tó közepén, mintegy folytatása a pávaszigetnek. Gyönyörű kilátás terül ennek déli részéről, a mesze terülő, fákkal szegélyezett tó felett, melyen sajnak, csónakok, sandolinkok tarka csoportja evezikél, el egészen a távol kékes ködében uszó budai hegyekig.

E kis sziget szokott lenni a legnépesebb pontja a ligetnek. Megfordul azon mindenki, a ki a városrész kirándul, elegáns öltözeti

uri hölgyek, szemüveges dandyk, nyalka jogászok, jökevdű mesterlegények, — egy szóval Pest népességének minden, de minden osztálya tarkacsoportokban képviselve van azon.

A sziget közepén kioszk van felállítva, melyben mindennemű hűsítők, kávéházi italok, hideg étkek várnak az üdülői város közönségre. Képünk e csoportokból közül egy részletet. Két nő és egy gavallér ül egy kerek asztal mellett s a borotvált arcú pinczér ritka művészetét egyszóvaltatja fölöttük a megrendelt hűsítőket. A liget vándorkertecskéi, a virágáros leányok egyike nyájias mosolylyal kínálja virágoskrajt mellettük. A háttérben a sűrű vendégsereg körvonalai s a zenekar láthatók, mely utóbbinak számára izletes emelvény van felállítva.

A környéköri elterülő tó vize hűsítőleg hat a levegőre, úgy hogy a legforróbb nyári délután is üde szellőt érezsz lengeni arcod körül a fák árnyékában.

Vidéki atyámia, ha Pestet meglátogatod, a

A Batthyány-szigeten (a pesti városligetben).

Egy magyarországi adalék Hauser Gáspár történetéhez.

Olvasóink bizonyára emlékezni fognak még arra a rendkívüli élettörténetre, melyet Hauser Gáspár felirat alatt a „Vasárnapi Ujság“ f. évi 8-ik és 9-ik számában közöltünk.

A ki ez élettörténetet figyelemmel végig olvasta, lehetetlen, hogy lelke mélyéig meg ne rendült legyen a felett a homályba burkolt kérdőjel felett, mely Hauser Gáspár név alatt foglalkoztatta az egész civilizált Európát, s melyre a mai napig sem érkezett meg a minden kételyt eloszlató felelet.

Nem akarjuk ismételni, a mi ott elmondott, csak halálára vonatkozólag, mely szintoly rejtély marad, mint egész élete, akarunk még észrevélt

tenni egy levél folytán, mely e napokban kezünk-höz érkezett.

Az idézett életrajz végén ugyanis az a gyánítás nyer kifejezést, hogy Hauser Gáspár öngyilkos volt, s valamint egész élete nem volt egyéb egy csodálatos művészettel folytatott állandó tettetésnél: úgy állítólagos öngyilkosságot tette, ismeretlen köz álta sem más, mint az öngyilkosság elburkolása.

E gyánítást czáfolja a következő levél, melyet egész terjedelmében közölni érdekesnek látunk.

A levél így szól:

Felső Zsolt, ápril végén 1872.

Tisztelt szerkesztőség!

A „Vas. Ujság“ f. évi febr. 28. és márcz. 5-én megjelent számaiban olvastam a Hauser Gáspár történetét. Én a 1833—36. években Ansbachban voltam szolgálásban, mint a kir. udvari kertész fősegédje s abban a helyzetben vagyok, hogy ez eseményről néhány szót én is elmondhatok.

December volt és szombati nap. De nem 1832-ben, mert, mint bizonyítványaimból kiderül, én csak 1833. augusztus havában jöttem oda, s Hauser Gáspárt már jóval előbb ismerem meggyilkoltatása előtt. E szerint csak 1834 vagy 1835-ben lehetett, mikor én a mondott napon az udvari kert nagy üvegházában foglalkoztam s a cserepekben ápolt növényeket öntözgettem. Retentő rut idő volt, szakadt az eső, nagy pelyhekben hulló hóval vegyest; a szél üvöltve fűtyölt, — egy szóval, olyan idő volt, a melyről azt szokás mondani, hogy ilyenkor a kutyát sem való kibajtani.

A mint ott foglalkozom, egyszer csak hallom, hogy emberi léptek haladnak el az üvegház mellett. Főltekin tettem, hogy megláthassam, kinek lehet kedve ily időben a sétára, s egy nagy, magas embert láttam a ház mellett elmenni, sőtét köpenybe burkolva, s egyenesen azon az uton haladni, mely az Utz-emlék felé vezet. Azon helytől, a hol akkor álltam, ez emlékkő alig volt száz lépésnyire.

Nem ügyeltem többé ez emberre s tovább öntözgettem virágaimat. Azonban alig néhány másodperc múlva ujra léptek hallék, s midőn föltekinték, Hauser Gáspárt láttam köpönyegébe takaródzva elhaladni s ugyancsak az Utz-emlék felé tartani.

Csak épen annyi idő mult el, a mennyi arra volt szükséges, hogy a nagy üvegházról ez emlékkőig eljuthasson az ember, — a mint egyszerre egy fájdalom felkiáltást hallok. Mi láрма lehet ez? gondolám magamban s lábujjhegyre álltam, hogy jobban kiláthassak. E pillanatban láttam Hauser-t, a mint az emlékkőtől sebesen visszafelé, az üvegház mellett gyors szaladással elfutott. A másik embert nem láttam többé.

Itt meg kell jegyezni, hogy a kert főbejárataival szemben a másik oldalon szinte kijárási van, mely a szabad mezőre vezet. Errefelé a gyilkos egész kényelmesen kimehetett, a nélkül, hogy valaki feltartóztathatta, vagy csak észre is vehette volna.

En, el levén foglalva, mi roszt sem gyánítottam, s csak mikor már egészen sötétedni kezdett, hagyam el az üvegházat, hazatérőndő. A kert főbejárata azonban nagy embertemmel tolt befelé, zajosan kiabálva, köztük néhány ismerősöm. Kérdem: mi történt, mi baj esett, hogy emberek úgy szaladnak? „Hauser Gáspárt agyonstúrták, a gyilkost keressük“ — ez lett a felelet.

Az örödbe, gondolám magamban, hogy is nem jutott ez eszembe mindjárt akkor, mikor a kiáltást hallám? Tán meg tudhattam volna valamit. Most már késő, mert azóta valami két óra

1871. nov. 25-én egy csapat orvosnövendék a havannai orvosi egyeteméből a San-Lazaro-temetőbe, a város főutemelési helyére vonult, hol Castanon és Guzman a loyalista (kormány-) pártk két hőse nyugszik. Itt elkezdtek vidáman játszódni és szaladgálni a valószínűleg csupán fiatalok pajkoságából, kissé megrongálták az emlitett két hős sírját, kik a kubai fölkelés ellenében elő kiváló részt vettek. Másnap a temető felügyelője határozott váddal állott elé ellenükben a városi hatóságnál. Crespo tábornok, Havanna kormányzó parancsára be is fogták mindnyáját, de miután egy katonai törvényszék őket tömegesen kihallgatta, minden büntetés nélkül szabad lábra helyezték.

Ezzel tehát az egész dolog szépen véget ért volna, de most meg az önkéntesek kezdtek zúgolódni, s az ifjak példás megfenyítését követelték. Crespo tábornok jónak látta engedni s beleegyezett, hogy a tanulókat egy új haditörvényszék előtt, melynek nagy többsége épen az önkéntesek főbb tisztjeiből állott, ismét kihallgassák. Most már csak kettőt mentettek föl; harminczegyet hosszas ideig tartó és gyaloglás halálra szigorú kényszermunkára, nyolczat pedig látra ítélték, a kiket aztán a Plaza de la Puertán nyilvánosan főbe is löttek. A szerencsétlen áldozatok életkora 15—19 közt változott. Az ilyen véres visszatartásokat épen a heves véri kubai települők nem egy könnyen tudják elfeledni, és bizonyára meg fogják ragadni a legelső alkalmat, mely a gyűlölt anyországi szigorú jármának lerázhatására kínálkozik.

Rajzunk a havannai San-Lazaro temetőt mutatja, melyben az emlitett sírok állítólagos megszentelésének történetét. A kubai spanyol temetők lényegesen különböznek az európaiaktól. A halottakat nem a földbe temetik, hanem szilárd kőfalakba épített száraz fülkébe szokták elhelyezni deszka-állványokra sorban egymás mellé s egymás fölébe. A holttesteket a legajátékosabb alakú koporsókban állítják be a fülkébe, melyeknek nyílását sima kőlapok zárják el és ezeken az elhunytak neve, állása stb. olvasható. E kőtáblákat néhol üveglemezek védik s ezek és a kőlapok között lámpák, virágok, kereszték, immortellek stb. vannak elhelyezve. Ámbar az egész városban az a hír volt elterjedve, hogy a szerencsétlen tanuló az üveglemez szétérté, a fülkéket fölnyitották s a holttesteket is megcsontították volna, mégis csak annyit derült ki a sírok megvizsgálása után, hogy az üvegre, hihetőleg gyűrűbe foglalt gyémánttal, néhány karcolás volt vonva. S. L.

San-Lazaro temető Havannában (Kuba szigetén).

Egyveleg.

(Házassági kedv járványát után.) Egy régi statisztikában azon különös följegyzést találjuk, hogy nagyobb járványos betegségek után az életkedv az emberekkel még növekedett, s igen sok házasság kötött. Így például 1679-ben a dühöngő pestis után Bécsben csak a sz. István templomban egy napon 95 pár esküdt meg. Ulmban 1635-ben a pestis után, mely ugyanitt 15,000 életet oltott ki, egy vasárnap nap 60 eljegyzés hirdettetett ki és a következő évben 579 menyegző tartott 17,000 lakos mellett. Eilenburgban (Szászországban) 1687-ben pestisben 4480 ember halt meg, két harmada a lakosoknak; a következő évben mégis 238 pár esküdt meg, egyszer pedig egy órában 17 pár. Zürichben (midőn pestisben 7000 ember halt meg) 1612-ben 672 házasság kötött mintegy 12,000 lakosnál. Érdekes lenne, ha egy oly modern statisztikát csinálnának, melyből megtudnók: hány házasság kötöttet szerelemből és hány erőszakból vagy pénzkérdésből?

(Amerikai csodák.) A legnagyobb vízesség a világon a Niagara-szirtak, hol a magasabban fekvő nagy tavak oly nagy folyót képeznek, mely 3 negyed angol mérföld széles és itt két roppant víztömegben ömlik alá a sziklákon, melyek 170 láb magasak. — A világ legnagyobb barlangja kétségtelenül a Mammoth-barlang Kentuckyban, hol egy földalatti folyón egész utazást lehet tenni, s a habokból szemtelen halakat lehet fogni. — A föld leghatalmasabb folyója a Mississippi, mely 4100

ang. mérföld hosszú. — A világ legnagyobb völgye a Mississippi-völgy, mely 500,000 ang. mérföld területű s egyzersmind a földkerekség legtermékenyebb vidéke közé tartozik. — A legnagyobb tó a világon a Felső-tó (Lake Superior) — a Kaspi-tót s a még nem eléggé ismert afrikai nagy tavakat ide nem értve. A Felső-tó valóságos tenger, mert 430 mérföld hosszú s néhol 1000 láb mély. — A világ legnagyobb vaspályája még eddig a Csendes-tengeri vaspálya, mely 3000 ang. mérföldnél hosszabb. — A legnagyobb természetes hid a világon a Cedar-Creeken (Czedrus-folyón) keresztes vívdzsiárhíd Virginiában. E hid egyoly sziklavölgy felett visz át, mely 80 láb széles és 250 láb mély s ott alant csörtet el a gyors futású hegyi folyócska. — A legnagyobb nyersvas-tó a világon az ugynevezett vashegy (Iron Mountain) Missouri-ban; 350 láb magas és kerülete két mérföld. — Végre a világ legnagyobb szőlő ültetése szintén Amerikában, Pennsylvania-ban található, melynek bányái évenként több millió tonna kőszentet szolgáltatnak és kimeríthetetlennek látszanak. Ide számíthatnók még a híres pennsylvaniai petróleumforrásokat is, de a melyek most már még sem állnak oly nagy hírből, mint akkor, a mikor fölfedezték s oly nagy hűbögöt csináltak velök. (Egy elsőlyet város.) Mindnan szigetben (a Philippineken Suzon után legnagyobbján) Costa-Cato város földrengés következtében eltűnt. Mult évi decz. 8-án este 6 órakor Costa-Cato meg szép virágzó város volt, és 20 perc múlva már csak romok jelölték helyét. Egy rövid tar-

meg. Egy „Hannibal“ nevű oroszánt a bristoli zoológiai társaság 277 font sterlingen vett meg, más két oroszánt pedig 140 font, egy nőstény oroszánt 85 font sterlingen kelt el. Egy bengáliai tigrist Jamrach ur Londonból 155 fton és egy jegesmedvét a párisi Jardin de Plantes részére 40 fton vettek meg. Egy 5—6' magas nőstény elefánt 145 ftonon kelt el. Olcsón kelték el a papagályok, majmok, a kigyók körül két boa constrictor stb.

(Az unitáriusok száma a magyar korona tartományában.) Az 1870-iki népszámlálás adatai szerint unitárius van: Magyarország 788; Erdélyben 53,539; Horváth-Szlavonországban 91, a határvidéken 29; ezenkívül honvéd 103, r. katoná 281, s így összesen 54,822. Legtöbb unitárius van Udvarhelyszéken (22,619), legkevesebb (1—1) Kassán, Beregben, Borsodban, Sz.-Fehérvárt, Gömörben, Eperjesen, Szathmár-Nemetiben, Szepesben, Gölniczban, Tolnában, Vasban, Kőszegen, Veszprémmegyében, Széken, Bacskegyében, Ujegyház-széken, Vas megyében, Vasvárdon és Verőceben. — Kolozsvárt 1058 unitárius él.

(Oktatásügy Németországban.) Németországban kerek számban 60,000 néptanoda van, melyekben 6 millió gyermek nyer oktatást. Minden 1000 emberre körülbelül 150 iskolás gyermek esik. Ez átlagos számot meghaladja Braunschweig, Szászország, Oldenburg és Thüringia (ott 1000 lakosra 175 tanuló esik); ellenben Mecklenburg (1000 lakosra 120 tanuló), Bajorország (1000 lakosra 106 tanuló) nem éri el. Van azonfelül Németországban 123 gymnázium, 483 reáltanoda és magas polgári tanoda. Ez intézetekben az összes tanuló száma 177,378. Németországban van továbbá 20 egyetem, 1624 tanár és 15,557 tanulóval; ez utóbbiakból Berlin, München és Lipcse egyenként 1000-nél többet számlál. Műegyetem 10 van. A tanárok száma 660, tanulóké 4428.

(Nevelési statisztika Olaszországból.) Az angol lapok írják, hogy az olasz tanügyminiszterhez beküldött hivatalos jelentések szerint Olaszország 25 millió lakosa közül 17 millió nem tud sem írni, sem olvasni, s két millió le tudja ugyan írni a nevét, de oly gépiesen, hogy voltaképen azt se tudja, mit cselekszik; szóval a nevelés még rosszabb lábon áll, mint Spanyolországban. Szomorú képe a pápi gazdálkodásnak azon a földön, mely egykor a tudomány és művészetek világra szóló gazdag kerteje volt. Hát nálunk? A legutóbb gyűjtött statisztikai adatok szerint, Magyarországon s Erdélyben együttvéve, olvasni és írni tud 3,593,475 lakos; és sem olvasni, sem írni nem tud 6,069,888. Tehát az olvasni és írni nem tudók száma szinte kétfelét mint amazoké. Ha nem állunk is oly rosszul mint az olaszok, elég rosszul arra nézve, hogy mindent elkövessünk az iskolázatás általánosítása körül. Ez az ága a statisztikának a legfontosabb a népek életében, s ha itt levernek bennünket, le vagyunk verve a vagyonosodásban, miveltségben, szabadságban: egy szóval mindabban, a mi egy népet nagygyá és boldoggá tesz.

(Egy kelet-indiai királynő mint írónő.) Kelet-Indiában a bhopali királynő Begum, mint írónő lépett föl a világ előtt. Egy kelet-indiai újságban a nő-nevelésről cikket írt, mely nemcsak jól van írva, hanem helyes gondolkozásról is tanusodik. A fejedelemné kora reggeltől déli 12 óráig perzál és angolul tanul, ekkor ebédel, s aztán két órát alszik; délután pedig a kormányzási ügyekkel foglalkozik. Az estét varrással és himzésel tölti, közben különös történeteket mond el, s előadását nagyon dicsérik.

(Elsőlyet hajók száma.) Ez év márczius havában 239 vitorlás hajó vezett el. Ezek közül 95 angol, 19 francia, 59 amerikai, 26 német, 4 görög, 11 olasz, 6 hollandi, 6 norvég, 4 dán, 1 svéd, 1 portugál, 2 osztrák, 2 spanyol, 3 orosz és 1 belga. E számhoz tartozik még tizenöt vitorlás hajó, melyek hír nélkül tűntek el, tehát emberrel és a tengerrel együtt elsüllyedtek. A gőzhajók közül 25 szenvedett hajótörést, egy pedig mindentől együtt elsüllyedt.

(Az „Erdései Lapok“ idej évfolyamából eddig négy füzetet vettünk; az utóbbi (ápril havi) füzet következő nagyobb közleményeket tartalmaz: „A búcsúki kincstári erdőkről.“ „Az anyagok vándorlásáról a növényekben.“ „Erdőkibérelés-e vagy faeladás.“ E derék szakfolyóirat évi előfizetési ára 5 ft.

(Sz. J. Magyar hírlapirodalom 1872-ben.) A „V. U.“ 5., 6., 12., 15. és 16-dik számában közölték óta meg a következők ez évben megindult hírlapokat kell fölemlitenünk:

Melléklet a Vasárnapi Újság 18-ik számához 1872. máj. 5.

TÁRHAZ.

Irodalom és művészet.

(Somssich Pál képviselőházi elnök három végjelentése) az 1869—72-iki országgyűlés évenkénti működéséről megjelent. A harmadik évi végjelentés után a zárbeszéd is adva van, melyben mintegy összesítve felsorolják a képviselőháznak összes munkálkodása a lefolyt három év alatt. Ajánljuk azoknak, kik rendszeres áttekintést ohajtanak birni parlamentünk működéséről. Ára a füzetnek, mely Aigner kiadásában jelent meg, 50 kr.

(Szabó Károly) derék történetíróunk ismét egy értékes kötetet szolgált történetírói munkájának. Címe: „Székely oklevéltár.“ Kiadta a magyar történelmi társulat kolozsvári bizottsága. A megjelent első kötet 1211-től 1519 évig terjedő okleveleket tartalmaz, a tudós szerkesztő fölvilágosító jegyzeteivel. Ez érdekes kötet után több is következni s a szerkesztő reményli, hogy több, eddig zárva tartott székely családi levéltárakból is közölhet érdekes okleveleket. — Valóban ideje már, hogy községeink és előkelő családaink mindenféle kövessék azok példáját, kik már eddig is megnyitották történetírói elött irattáraikat, s ez által a holt tökéket, az elrejtett hagyományokat a közzőre szolgáló forgalomba hozni segítették.

(„A nemzeti színház könyvtára“-ból) Pfeiffer F. kiadásában ismét nyolcz füzet jelent meg, a következő tartalommal: XXX-ik füzet: „A viszárlás, vagy Pro és Contra.“ Dramolet 1 felvonásban. Irta Feuillet O., ford. Eisenstein. — XXXI. f.: „Romeo és Julia“ Nagy opera 5 felvonásban. Irta Barbier és Carré, ford. Ormai J., zenéjét szerz. Gounod. XXXII. f.: „A betyárkendője, népszínmű 4 szakaszban, irta Abonyi L., XXXIII. f.: „A párbaj.“ Dráma 5 felv., irta Ferrari Pál, az osztrák ford. Csapregi L. XXXIV. f.: „A váróteremben“, vigjáték 1 felvonásban, irta Müller H. XXXV. f.: „A jó hazafiak.“ Vigjáték 4 felvonásban, irta Toldy István. XXVI. f.: „Ördög Róbert.“ Regényes dalmű 5 felvonásban. Scribe és Idarigie után ford. Asztalos K. Zenéjét szerz. Meyerbeer XXXVII. f.: „A váróteremben“, dramolet 1 felvonásban, irta Ábrányi E. — Ára egy-egy füzetnek 40 kr.

(Pfeiffer Ferdinánd kiadásában) megjelentek: „Szerelmi perpatvarok.“ Regény, irta báró Bibra Ernő 3 kötetben, ára 3 ft. — „Tolla Ferraldi.“ Regény, irta About E., fordította Farkas Albert, ára 1 ft. — „A pusztai hercegleány.“ Regény Marittól 3 kötetben, 3 ft. E három regény a külföldi szépirodalomnak kiválóbb termékei közé tartozik, s nemcsak irónknak fogva különösen csuládi olvasmányul ajánlhatók. — „Párisi titkok.“ Regény, irta Sue Jenő. Is-6 kötet; ára minden kötetnek 80 kr. — Továbbá: „A csodótörvénykező Magyarországon és Erdélyben.“ Összehasonlítólag s együttesen tárgyalva s a vonatkozó felsőbb rendeletek, főtvényszéki döntvények-és iromány-példákkal ellátva. Irta Herzog Mihály. Ára 2 ft 80 kr. — „A községi közigazgatás, vagyongazdálkodás és számodások kézikönyve.“ Irta Till Antal (a szerző sajátja). Ára 2 ft 50 kr. — „Országgyűlési törvények“ 1871-ik folyam III. füzet XLIV—LXVIII. czikk. Zsebkönyv. Ára 1 ft. Az egész évfolyam egy kötetbe füze 2 ft 60 kr, diszkötésben 3 ft 60 kr.

(Laufer Vilmos kiadásából) három külföldi munka megkezdett fordításának újabb köteteit vettük. Ezek: Sue „Párisi titkok“ cz. regényének II. és III-ik kötet; Born „II. Izabella“-jából a XII-ik, Weber „A pápaság elűzése“-ből a VIII-ik kötet; ára mindenik kötetnek 80 kr.

(Az „Erdései Lapok“ idej évfolyamából eddig négy füzetet vettünk; az utóbbi (ápril havi) füzet következő nagyobb közleményeket tartalmaz: „A búcsúki kincstári erdőkről.“ „Az anyagok vándorlásáról a növényekben.“ „Erdőkibérelés-e vagy faeladás.“ E derék szakfolyóirat évi előfizetési ára 5 ft.

(Sz. J. Magyar hírlapirodalom 1872-ben.) A „V. U.“ 5., 6., 12., 15. és 16-dik számában közölték óta meg a következők ez évben megindult hírlapokat kell fölemlitenünk:

Világkiallítás Kötöny. (Post.) A bécsi világkiallítására magyar bizottság végrehajtó bizottságának megbízásából kiadja Steinacker Odón kiállítási titkár és felelős

szek. Előf. ára: az év végeig 4 ft., jul. 1-jéig 2 ft. (Megjelent az 1-6 szám kis 4-édrű 3 iven április 15-én.)

Tanügyi Lapok. (Szeged.) Az alföldi tanító-egylet szakközlönye. Kiadja: „Alföldi tanító-egylet.“ Fel. szerk. Nagy János. A szerkesztő-bizottság tagjai: Ferenczi János, Sziklay Ferencz, Vass Mátyas és Weisz Gábor. Megjelenik minden hó 1-ső és 15-én, kis 4-édrű egy iven szines borítékban. Előf. ára: öt óra 1 ft. (Keletkezett április 10-én.)

Békes. (Gyula.) Vegyes tartalomú hetilap. Kiadó-tulajd. és fel. szerk. Dobay János. Megjelenik minden vasárnap írvet egy iven. Előf. ára: kilencz óra 3 ft., hat óra 2 ft., három óra 1 ft. (Keletkezett április 7-én.)

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Ismeretterjesztő, társadalmi és gazdasági hetilap. Felelős szerk. és kiadó-tulajd. Szerényi Ede. Nyomatott a „Pannonia“ könyvnyomdájában. Megjelenik minden szerdán 4-édrű félven. Előf. ára: egész évre 6 ft., félévre 3 ft., negyedévre 1 ft. 50 kr. (Keletkezett április 24-én.)

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tud. akadémia) apr. 29-ki összes ülésén Szabó Imre szombathelyi püspök s az akadémia tiszt. tagja tartott emlékbeszédet Bitnicz Lajos (1790—1871) fölött, ki mint püspök hunyt el, s életében mint tanár igen sokáig működött, és kivált a magyar nyelvet terjesztette környezetében. Irodalmi működése r. szint a nyelvészet, részint a matematika és régiség körébe vágott. Az akadémia már megalakulásakor tagul választotta, később pedig tiszteletbeli tagja lett. (Bitnicz életrajzát, elhunytakor, lapunk is közölte 1871. évi 31. számában.) Az emlékbeszéd után Arany János főtitkár jelenté, hogy az akadémia közgyűlése máj. 22—26-án következőrenddel megy végbe: 22-én osztályértekezlet; 23. és 24-én d. u. 5 órakor nagy-gyűlések; 25-én déli 12 órakor igazgató-tanácsi ülés; 26-án d. e. 10 órakor közülés a díszteremben. — Ezután az akadémia elfogadta a statisztikai bizottság azon javaslatát, hogy a bizottság alakítsa át „közgazdasági és statisztikai bizottsággá“, s egy állandó nemzetgazdasági folyóirat indíttson meg, 4—5 ives havi füzetekben. Mióta ugyanis az országos statisztikai hivatal föl van állítva, e bizottság működése e téren többé nem annyira szükséges, mint 1867 előtt volt; ellenben egy oly nemzetgazdasági folyóirat, mely a külföld nemzetgazdasági irodalmát az országgyűlés és a kormány közgazdasági tevékenységét s egyáltalán a közgazdasági kérdések tisztázását tűzné ki főfeladatul, sokkal hasznosabb szolgálatot tehetne mind a tudományok terjedésére, mind a közönség irányában. — A vallás- és közoktatási m. kir. miniszter tudatja, hogy a lécei templom helyreállítására 5000 forint utalványozott. Végül a titkár bejelenté, hogy Kubay Miksa rimaszombati vót birtokos 3000 forint hagyott végrendelettel az akadémiának.

(Az orsz. képművészeti társulat) ápril havi tárlatából 26 darab kisebb-nagyobb festmény kelt el 1125 ft értékben. Belépti díjak után 115 ft győrt az od. valók négytelék védnöksége mellett a napokban a társulat fioktárlata nyílik meg.

Egyház és iskola.

(A kolozsvári egyetem), mint egyik kolozsvári lap biztos forrásból értesül, f. évi október hóban fog megnyitni. A minisztertanács már meghozta az erre vonatkozó határozatot, és elvállalta érte a felelősséget az országgyűlés előtt. Körülbelül 40 tanár fog kinevezetni. A jogi és az orvosi kar előlegesen jelenlegi helyiségekben maradnak; a bölcsészeti kar a kormányzósági épületben fog elhelyeztetni.

(A közoktatási miniszter) apr. 24-én délután meglátogatta a mintarajzot, s egy óráig időzött ott, személyesen meggyőződve, hogy az intézet derék igazgatója: Keleti Gusztáv elkövet mindent, hogy a tanoda megfelelően cseljénak, s hogy még mindig vannak oly hiányok, melyeknek a kormánynak kell segítenie. Az intézetben annyi rajzólar jár (hölgyek is), hogy a helyiség minden tekintetben szűk.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

(Gr. Festetics György jószágait), az erdőeségek kivételével, a magyar földhiteltársaság 20 évre bérbeveté. A társaság az ingóságokat és egyéb beruházásokat is megváltja. A szerződés

szombaton kötöttett meg véglegesen. A bérbeadott birtokrészek összesen 60,000 holdra mennek.

(Szomolnokai dohánygyár.) A Szomolnokon felállítandó szivar-és dohánygyár a hainburginak módjárta a legnagyobb részben megberendeztetni. A pénzügyminiszterium ez új gyár segélyével nemcsak az összes magyarországi szükségletet fedezhetni, hanem a dohány és szivar kellő száradását is lehetővé tenni reméli. Erre nagy szükség is van, miután a trafik szivarok rosasága miatt folyóvást sok a panasz.

Balesetek, elemi csapások.

(Az amerikai vasutak és gőzhajók) gyorsaságra nézve tulszárnyalják ugyan az európaikat, hanem aztán Európában nem is álmódnak oly szerencsétlenségekről, minők Amerikában majd minden évben megtörténnek. A gőzhajók a Mississippin vakmerőség tekintetében az örüllésig határozt meg. Futtatásokat rendeznek egymás között, s ha a gőzkatlan túlfűtés következtében szétrobban, 100 emberélet is megbánja a tréfát. A londoni „Times“ ép e napokban közöl egy sürgönyt, mely jelenti, hogy a Mississippin az „Oceanus“ gőzösön a gőzkatlan túlfűtés következtében szétrobbant s szétvetette a hajó legnagyobb részét. A hajó maradványai erre lángha borultak s elégték. A hajón volt 100 utas közül 60 elveszté életét, ki leforrázott a forró gőz és víz által, ki a Mississippin hullámaiban, ki pedig a tűz által.

(Szerencsétlenség a Dunán.) A hajóegylet négy tagja vasárnap a Dunán a Margit-sziget közelében csónakázott; csakhamar azonban nagy vihar támadt, mely a csónakot felfordította. A bennlevők közül kettő megmenekült olykép, hogy a csónakba kapaszkodott, egy azonban elmerült, míg a negyedik egy ideig uszván, később szintén elmerült. Az időközben érkezett segély mit sem használt, a szerencsétlenek a hullámok közt léltek sírjukat.

Mi újság?

(Livingstone-t), a rég eltűnt világhírű utazót végre csakugyan fölalták. Bombayból május 1-sejéről ezt távirják: „Benszüllött azon hírt hozták Zanzibrból, hogy Livingstone, Stanleynek, a „New-York Herald“ levelezőjének társaságában, jó egészségben van.“

(Donner finn tanár.) ki a meghalt Bloomsted utóda a helsingforszi egyetemen, két hónapra Pestre jó a nyár folytán s tán körutat is tesz Magyarországon, hogy hazaként, népünk, nyelvünket és irodalmunkat jobban megismerje. A tudós tanárnak egyik egyetemi tantárgya: a magyar nyelv és irodalom lesz. Ugy látszik, hogy nem akar Bloomstednek méltatlan utóda lenni. Ime a finnek csakugyan nem tartják tréfának az aty.úságot!

(Sladkovics, a tótok legnagyobb költője) meghalt. Radvány mezőváros evang. lelkesze volt, igazi néven Braxatoros András (Sladkovics csak írói neve), 48—50 évet élt. Sladkovics körülbelül az volt nemzetének, a mi nekünk Arany János. „Devan“ ezimű elbeszélő költeménye apothosisa az erőteljes, naiv tót-embernek. „Marina“-jában ifjúi szerelmét énekel meg. Kisebb költeményeinek utolsója egy megrázó allegória: a „Sámson.“ Nemzeti dalait énekelik szerte, a nép bálványozta. Fordított Aranyból, Shakespeareből és sokat oroszból. Néhány kisebb dalt lapunk is közölt tőle Gáspár Imre fordításában.

(A király) május 2-dikán reggel érkezett Pestre. Alföldi körútját szombaton, máj. 4-ikén kezd meg. Kisérni fogják az udvari személyzetben kívül gr. Lónyay, Kerkapoly, Szlávay és Tisza Lajos miniszterek s Langer osztálytanácsos. Temesvári hír szerint: az ifjú szeb fejedelem maga megy ő Felsége üdvözléte. ha jelen gyöngyökéből föllüül. — Gr. Andrássy Gyula, ki közelébb Terebesen időzött, hir szerint, szintén kisérni fogja a királyt körútjában.

(Jászfőherceg) pánteken és szombaton Aradon időzött, hol ünneppélesen fogadták. A főherceg megtekinté a honvédség gyakorlatait s a honvédtisztekkel ebédelt. A város általi fogadtatásra alkalmával a polgármester üdvözléte a főherceg így felelt: „Öszintén örülök, hogy önököt láthatom, s szerencsémnek tartom, hogy ez

alkalommal Arad városában hosszabb ideig tartózkodhatom. Legyenek meggyőződve, hogy mindenkor igen kedves köteleseggemnek fogom ismerni, ha alkalmam nyílik, e városnak bármiben szolgálatára lehetni. En forró szeretemet hazámat, s így Aradot is, mely annak egyik kitünő részét képezi. Mi a honvédséget illeti, az máris némi sikert bír felmutatni. Legyenek meggyőződve, hogy a honvédség valamint békében a rendezetű békés lakosságnak egy részét képezi, egy a harcban szent kötelességének ismerendő e hazát ellen-ségei ellen vitézül megvédeni. A magyar nemzet mindig híres volt vitézségéről s legyenek meggyőződve, hogy az új honvédség méltó leendő név híréhez."

"(A nagy-szombati honvéd-zászlóalj) lobo-gójának felszentelése apr. 27-én történt meg. A szertartást katolikus, lutheránus és izraelita lel-készek beszédei előzték meg. Zászlóanya Roboz Kis Róza asszony volt, ki díszes szalagot is aján-dkozott a lobogóhoz. Az ünnepélyt lakoma, este pedig bál f. jezte be. Előtte való este pedig műked-velői előadás volt a honvédmeház javára."

"(A Tompa síremlékére) Rozsnyón rendezett bazár m. hó 21-kén fényesen sikerült. Gömör hől-gyei a „Virágregék” költőjének sírjára a legszebb koszorut tették lelkesültségük által. Sziklay Szerén urhölgy felszólítása egybírart széles körben is viszhangozott, s a bazárban elarusitandó cikkeket az ország majd minden vidékéről küldtek. Ápril 21-én d. u. két órákor megnyitatták a fényesen díszített, izléssel berendezett bazár termei. A négy osztálysátorban kiállított 6-700 darab adományi tárgyak esti 6 órákor mind elkelték, és a készpénz adományokkal együtt a czélnak tisztán 1992 ft. 49 krt jövedelmeztek. Az így begyűlt összeg jóval több a szükségesnél, mert Tompa tisztelői már korábban 1000 frton felül gyűjtöttek a hamvai sírra, s még 800 ft-t hiányzott. A most felülmaradandó összeget az írói segélyegyletnek akarják adni „Tompa Mihály alapítvány” czim alatt."

"(Az alföldi viharosultak segélyezésére) a belügyminiszteriumhoz a hazai első takarékpénz-tár 2000, gr. Zichy Károly 1000 ft, Wohlhart számtanácsos 200 ft adományt küldött; a Radl-féle alapítványból pedig Tamássy Károly gond-nok küldött 1000 ftot."

"(Névtelen adományozó.) A pesti új zsidó kórház építésére egy ismeretlen egyén 10,000 ftot adományozott."

"(A munkások pörében) a törvényszék máj. 1-én mondta ki az ítéletet. E szerint: Politzer Zsigmond, Külföldi Viktor, Farkas Károly, Ihr-linger Antal, Svoboda Lajos és Essl András a hűtlenség vádja alól — tényálladék hiányában fölmentették. Politzer Zsigmond ízr. magántanító, 20 éves, a külön hűtlenségi büntény miatt fél évi börtönrre ítéltetett."

"(Május elsején) már hajnalban megszólalt a zene a főváros utcáin. A nép tömegesen ment a városligetbe, több helyen szőlt a zene, s a fülhasító kintorna. A fővárosban nem szokás, mint vidé-ken, hogy a szép leány lakását május-fával jelölik meg, de azért a mészárszékék előtt s a Dunán a hajók orrán lehetett zöld galyakat látni. A bér-kocsik és omnibuszok lovai is zöld galyal voltak földíszítve. A nap kissé boros volt ugyan, de azért elég kedvező a kirándulásokra."

"(Az idei dalárinnépele) Nagy-Váradon szept. 5-8-dik napján fog megtartatni."

"(Maleckzyról) a nemz. színház új barito-nistájáról egyik lap írja, hogy két oldalbordája hiányzik, miket a legutóbbi lenyeg forradalom alatt vesztett el, hanem azért hangja erős."

"(Dohányzóknak.) A hiatalos lapban olvassuk, hogy május 15-től kezdve egy új papír-szivarka-nem „virginia szivarka” elnevezés alatt (melyek ára nagyban 100 darabért 85 kr, kicsiny-ben 1 darabért 1 kr.) és pedig egyelőre csak a pesti, varasdi, zágrábi, fiumei s zenggi dohányáruda-raktáraknál bocsátattik áruba. Ugyane naptól kezdve a finom vékony hölgy-szivarkák is, melyek

ára nagyban 100 drbért 1ft 25 kr, kicsinyben 1 drbért 1 1/2 kr, és melyet eddig csak a pesti m. kir. központi dohányáruda-raktárnál voltak kapha-tók, általánosan áruba bocsátatnak."

"(Az ócsai) régi ref. templomba e napokban besujtott a villám és szétrombolta a benne levő új orgonát. Ezen templom az, melynek egyik kővé-n ezon fölírás volt olvasható: „Ócsa, Bócsa, Bócska, Kócsa, Kalocsa, Babocsa, Madocsa: has septem Ecclesias aedificavit Carolus Magnus” — illetőleg Róbert Károly."

"(Komáromy György) Salzburgban ápril 29-én csendesen kimúlt — ezt jelenti Klapka tá-bornoknak Pestre küldött távirata. Az „Ellenőr” távirata a halál okául „párhajban kapott sebet” emlit. Komáromy egykor igen gazdag földbirto-kos s a közelében is ismert egyéniség volt. Többször ült a képviselőházban s részt vett a szabadságharcban is. A porosz-osztrák háboru idején külföldön magyar légió alakításával volt megbízva s e czélna nagy összegeket kapott. Ak-koriban széltelesen beszéltek, hogy nem jól gazdál-kodott, s ez idő óta külföldön élt, csak néhányszor jövéen haza; utóbbi időben gr. Károlyi Gyula ellen pert indított, melyről az „Ung. Ll.” a kö-vetkezőket emliti föl: „Komáromy és Károlyi Gyula gr. közt vitás kérdés forgott fenn azon pénzek iránt, melyeket Bismarck az 1866. ki had-járat alatt Magyarország fellátására osztott szét. Komáromy azon vádját, hogy Károlyi Gyula gr. az emlitett czélna rábizott pénzeket a játékasztal-nál elvesztette volna, Károlyi Sándor gr. és Pod-manczyk Frigyes br. rágalmozó koholmánynak nyilvánították. Mindamellett Komáromy a pesti törvényszéknél Károlyi Gyula gr. ellen pert indí-tott, mely a dolgok állását megvilágította volna. Ha azonban a Salzburgból érkezett távirat valót mond, akkor a vádló halála a törvényszék itele-tének elejét vette és azt fölöslegessé tette."

"(Halálos küldemény.) Wirnheimban tört-ént, hogy egy gyáros Frankfurtról egy csomagot vett a postán. A szivar-doboz nagyságu külde-mény fölbontás közben fölrobbant s golyót szört szerte széjél. Az egyik golyó szemén, egy másik halántékon találta a gyarost, ki életveszélyben forog. A pokolgép hat csöböl állott gytűtével és egy csapó rugóval s az egész ugy volt összeállítva, hogy a fedél levételével elszűt. A tettest kutadják."

"(Halálhírek.) Rákos-Csabán halt meg a 88 éves Kontz József nyugdíjas kapitány, ki 1805 óta az I. Napoleon elleni háborukban is harcolt. — Bénérd Lajos honvédelmi miniszteriumi taná-csos neje, kivel csak pár hó előtt kert össze, köze-lébb hunyt el Budán. — Nyeiczky Kristóf, mára-marosszigeti kincstári uradalmi ügyész, a máram-rosi ügyvédegyelet elnöke, ápril 23-án hunyt el 60 éves korában. Az irodalmi téren is működött. „Tarlózatok a magyar birtokviszonyok terén” című röpirata egy időben nagy kelendőségnek örvendett. — Laroche Péter, öreg napoleoni katona, Buda legöregebb lakója, mult hetén halt meg 105 éves korában. Temetése katonai kíséret mellett ment végbe. Az öreg az országut-külvárosban csekély rokkant-nyugdíjából éldegélt. — Andrásy Szerafina grófnő, Andrásy Gyula gr. nagynénje, Pesten meghalt."

Nemzeti színház.

Péntek, apr. 26. Először: „A párhaj.” Dráma 5 felv Irta Ferrari Pál; olaszból ford. Csepregi L. Szombat, apr. 27. „Tannhäuser.” Opera 3 felv. Szövegét s zenéjét szerzte Wagner R. — (Bignio L. ur utolsó föl-léptel) Vasárnap, apr. 28. „A peleskei nótárius.” Bohózat 4 felv. Irta Gaál József. Hétfő, apr. 29. „A párhaj.” Dráma 5 felv. Irta Ferrari P.; ford. Csepregi L. Kedd, apr. 30. „Faust.” Opera 5 felv. Zenéjét szerz. Gounod K. Szerda, május 1. „A nő-uralom.” Vigjáték 3 felv. Irta Szigligeti. Csütörtök, máj. 2. „A troubadour.” Opera 4 felv. Zené-jét szerzte Verdi. — (Maleckzy Vilmos szerződött tag föl-léptel.)

HETI-NAPTÁR.

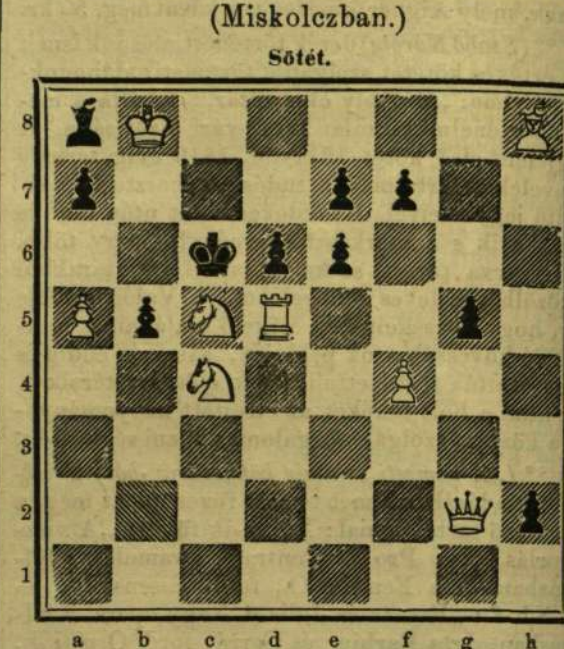
Table with columns: Hónapi-és hetilap, Katholikus és protestans naptar, Görög-orosz naptar, Izraeliták naptara, Nap, Hold. Rows include dates from 5 Vasár to 11 Szom.

Szerkesztői mondanivaló.

— Tiszta üred. M. B. Hatvani István emlékjegyzetel érdekes adalékal szolgálunk előbbi közleményeinkhez; leg-közelebb megkezdjük közzétételét. — Baja. F. A. 3-ik is megjött; a folytatást szivesen vesszük s elvárjuk. — Kálmánháza. V. B. A régebb, mint az újabbban küldötték között is akad közölni való; de még nem volt időnk a sokból kiválogtatni a legjavát. A küldött rajz nem alkalmas illusztrációnak. — Eperjes. D. J. Nem ígértük, a mit keyged emlit, s így nem is lehet „jogos igényve” azt követelni. — Debreczen. P. i. Nem feledékenység, hanem egyéb (előre nem látott) akadályok... Különben az ön „alkalmatlankodását” mindig szivesen vesszük, s jövőre is kérjük.

SAKKJÁTÉK.

649-ik sz. f. — Czenthe Józseftől (Miskolczban.)

Világos indul s a negyedik lépésre mattot mond.

A 644-ik számú feladvány megfejtése.

- (Vész J. Ármintól Pesten.) VII. Söt. 1. Ha6-b4. 2. Vg8-a2. 3. Va2-a8. 4. Fd7-c6 matt.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolczban: Czenthe József. — Gelsen: Glesinger Zsig mond. — Jászkeséren: Galambos István. — Kecskeméten: Galambos László. — Kerecsen: Kacsó Lajos. — Homonán: Farkas Bertalan. — N. Szolontán: Kovács Alb. — A pesti sakk kör.

Nyilt-tér. *)

H. M. -Vásárhely, febr. 20. 1872.

Török József gyógyszerész urnak Pesten.

Kezeim és lábaim izmaiban lappangó közvé-nyes bántalmaim enyhítésére többféle gyógy-szernek megkísértsésem után uraságot köszvény-szárának használatához, mint a közben használt gyógyszerközköz között betegségen tekintetében legjótékonyabb hatásuhoz viszatérve, szívesen bizalommal kérem uraságotat, hogy fentebb irt vázsnából két csomagot postán údvétel mellett leendő fizetés iránt Szegeden át Hód-Mező-Vásár-helyre lehető siettetéssel leküldeni ne terheltsétek a szokott adressel, melyet a visszaemlékezés tekin-tetéből, hogy elősegíthessék, ide jegezni jónak láttam, u. m. Idősb Dobosy Lajos nyugalmazott tör-vényszéki elnöknek Szegeden által Hód-Mező-Vásár-helyre. — Bizalma s jóindulatába ajánlott

Id. Dobosy Lajos.

*) E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóelvé-nyek irányában vállal felelősséget a Szerk.

TARTALOM.

Gladstone (arczép). — Bánat és vigasz. — A köny-vekről (vége). — Toledo (két képpel). — Pesti képek (kép-pel). — Egy magyarországi adalék Hanser Gáspár törté-netéhez. — Mikko Metsolainen (vége). — Egy magyar tengerész naplójából, II. — Apróságok és különösségek az angol kútból (folyt.). — A San-Lazaro-temető Havanná-ban (képpel). — Egyveleg. — Tarház: Irodalom és művé-szet. — Közintézetek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondaní-való. — Nyilt-tér. — Heti-naptár.

Felolós szerkesztő: Nagy Miklós. (I. magyar-utca 21. sz.)

HIRDETÉSEK.

Folyó évi I. májustól kezdve a fürdő-utczában 1. szám alatt.

KOHN PHILIPPE Patek Philippe és társa genfi hírneves óragyárosok tanítványa, dicséretesen ismert Óra-raktára Pesten, fürdő-utca 1. szám alatt, a kávéforrás átellenében, ajánlja legkitünőbb jó és olcsó órákkal gazdagon ellátott raktárát 2 évi jótállás mellett, az alábbi árjegyzék szerint.

Price list for watches and jewelry. Columns include item description (e.g., Ezüst henger-órák, Arany hölgy-órák), quantity, and price in Forintig.

Egy inga-óra pakolásért 1 forint 50 krajczár. — Vidéki megrendelések a pénzösszeg előleges beküldése vagy utánvét mellett gyorsan és pontosan teljesítetnek. — Órák cserében is elfogadtatnak. — Nem tetsző árú kisereltek. — Kérnek azok, kik régi órák újert becsereálni oajtanak, hogy megkeresésükkel csak hozzájuk sziveskedjenek fordulni. — Figyelemreméltó, hogy évek óta Pesten fennálló üzletem a legnagyobb elismerésem örvend, a mit a mindig megújuló megrendelések bizonyítanak. Eddigi törekvésem jövöben is irányadó lesz, miszerint a legjobban végezsem a javításokat, s hogy csak jól szabályzott órákat juttassak t. vevőim kezei közé. Azért a t. közönség pártfogását kéri Mely tisztelettel

Kohn Philippe, óra-gyáros.

Folyó évi I. májustól kezdve a fürdő-utczában 1. szám alatt.

Advertisement for Lufdruck Telegraph. Text: Börbajokat, titkos betegségeket és tehetetlenséget (elgyengült férfierőt) még makacs és üdült bajokat is, ugy kó-ródában, mint magán gyakorlat folytán több ezer betegnek legjobbnak bizo-nyult mód szerint, sokszor a nélkül, hogy a beteg hivatásában vagy élet-műjában gátolatnák, gyökeresen, biztosan és gyorsan gyógyít, és csak teljesen bevezgett és fényesen sikerült gyógyítás iránt tiszteletdíjt elfogad. Legújabb találmány. A legjobb és legteljesebb a házi távirászat terén, olcsóbb berendezés és keve-sebb elhasználás mint a villanyos távirásznál. Megbízásokat és felvilágosításokat ad OHM C. O. Pesten, József-ter 15. szám, 1291 (2-34) a hol a távirák is megtekinthetők.

Löwinger A. és Társa

Advertisement for Löwinger A. és Társa papir-kereskedése. Text: papir-kereskedése Pesten, hatvani-utca 6. sz., a „tanulóhoz” ajánlja a következő alkalmi cikkeket: Levélpapírok. 100 db. névvel dombornyomat 50 kr. 100 levél és 100 boríték dombornyomattal 1 ft., 1 ft. 20 kr. 100 db. monogrammal színyomattal 1 ft. 40 kr., 1 ft. 80 kr., 2 ft. 50 kr. 100 levél és 100 boríték, mindkettő monogrammal 2 ft. 80 kr., 3 ft. 50 kr. 100 levél czzéggel, fekete nyomat 80 kr., 1 ft. 20 kr. 100 levél és borítékhoz díszes doboz adatik. 1 rizzma, 960 levél negyedrében, czéggel fekete nyomat 7, 8, 12 ft. 1000 boríték csöpu papírból, negyedré a czéggel fekete nyomatban 5, 6 ft. Láto-gató-jegyek à la Minute. Szines nyomatban 100 db. finom fehér bristolpapír 50 kr. 100 db. finom szines karton 80 kr. 100 db. finom francia fényes papíron 1 ft. 100 db. könyomatu finom kettősfenyű vagy bristol papíron 90 kr. Minden további sor 10 krral több. Levélpecsét-bélyegek. 1000 db. aranyomatu 2 ft. 50 kr. 1000 » veres 2 ft. 75 kr. 1000 » domborbetűkkel két színben 3 ft. 75 kr. Minden további ezer 50 krral olcsóbb. Nagy választék mindenféle üzleti, jegyzéki és mások könyvek-ben. — Nyomdatmunkák megrende-les szerint a lehető legolcsóbb árakon. — Levélbel megrendelések utánvétel mellett teljesítetnek. — A fenn elósorolt menny-iségeken kívül — kevesebb nem ren-delhető meg. 1284 (4-4)

Heckenast Gusztávnál Pesten megjelent és minden könyvárusnál és könyvkötőnél kapható: Aradi fogságom alatt irt ADATOK az 1848-49. évi szabadságharcz, különösen az Erdély havasai ellen vezetett hadjáratról. Irta Kászon Impérfalvi Csutak Kálmán honvéd ezredes. 8-rét, füzve 1 forint 60 krajczár.

Nyolczadik kiadás (magyar nyelven negyedik). A nemi élet titkai s veszélyei. Értekezések a nemzés és nemi be-tettségekről, az utóbbiak óv- és gyógy-módjairól 1151 (2-12) Függelékkel a bujokori ragályzáról és Dr. Rodet, lyoni orvos ragályelleni legbiztosb óv-szeréről. a férfi és női ivarszerek bonctani ábráival. Ára: 1 ujforint. Postán megküldve 10 krral több; utánvétellel 40 krral több. Megrendelhető szerzőtől következő czim alatt: Dr. Elber V. P. Pesten, József-utca 66-ik számú sajtó házában.

A „VICTORIA” biztosító-társaság,

mely Kolozsvárott 1865. évben alakulván, 1870. zárszámlája szerint máris
3.200.059 ft. 54 kr. biztosítéki alappal bír
biztosításokat elfogad:

- I. Tűzkárok ellen.
- II. Szállítmányi áruk, utoni károsodás ellen.
- III. Jégkárak ellen, mindennemű terményekre. Végre:
- IV. az ember életére,

minden módozatokban a legkedvezőbb feltételek és olcsó díjak mellett.

Elebtbiztosítási példák:

I. Ha valaki családjának vagy kedvezményezettjének halála esetén fizetendő 1000 ft. tőkét biztosítani ohajt, fizet:

Egy 25 éves 19 ft. 70 kr.,	egy 40 éves 31 ft. 70 kr.,	egy 55 éves 59 ft. 30 kr.
» 30 » 22 » 70 » » 45 » 39 » 10 » » 60 » 75 » 60 »	» 35 » 27 » 20 » » 50 » 47 » 60 » » 65 » 103 » 50 »	

II. Ha valaki gyermekének 18., 20. vagy 24. korében fizetendő 1000 ft. kiházasítási vagy neveltetési tőkét biztosítani ohajt, fizet:

Egy 1 éves gyermektől	18 koréig	20 koréig	24 koréig
» 2 » »	40 ft. 20 kr.	33 ft. 60 kr.	24 ft. 70 kr.
» 3 » »	44 » 10 »	36 » 70 »	26 » 50 »
» 4 » »	48 » 50 »	40 » 10 »	28 » 80 »

III. Ha egy jelenleg 28 éves férj és 22 éves neje valamelyik elhalálozásakor, a túlélő részére fizetendő 1000 ft. biztosítási ohajt, fizet 31 ft. 30 kr. évenkénti díjt. Ezenkívül elfogadja a

tulélési csoportok (Assotiatio) biztosításait is.

Minden biztosítási miveletkél a biztosítottak, már az első évtől kezdve a társaság 50% nyereségben részesíttetnek.

Egyéb módozatokra nézve s különben is mindenkben bővebb felvilágosítással szolgálnak a társasági felügyelők, vidéki ügynökök és

a „Victoria” biztosító-társaság

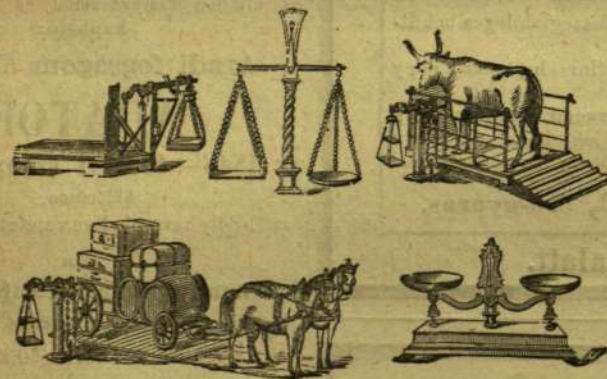
vezérigazgatója Pesten, (régii posta-utca 2. sz., 2. emelet).

Utannomás nem díjazatik. 1189 (12-26)

1238

Dr. Pattison köszvényvattája,

(5-7)
a legjobbnak elismert gyógyszer a köszvény s csúszok minden nemei ellen, u. m.: arcz-, mell-, torok- és fogfájalmak; továbbá fej-, kez- és terdköszvény, tagszagadás, hátkeresz és agyek stb. fájalmak ellen. — Egy csomag ára 70 kr., félcsomagé 40 kr., és kapható Pesten: Török József gyógyszerésznél, király-utca 7-dik sz. alatt; Aradon: Bokor Antal gyógyszerész; Pozsonyban: Henriel F. gyógyszerész utaknál.

Kovácsolt, hatóságilag megvizsgált tized-mérlegek,

négyszögletűek (8 évi jótállás mellett).

Hordeió:	1	2	3	5	10	15	20	25	30	40	50 mázsa.
Ára:	18	21	25	35	45	55	70	80	90	100	110 forint.

Sulygyen-mérlegek (5 évi jótállás mellett).

Hordeió:	1	2	4	10	20	30	40	50	60	70	80 font.
Ára:	5	6	7.50	12	15	18	20	22	25	27.50	30 forint.

Barom-mérlegek vas-korlattal és sulyokkal (10 évi jótállás mellett).

Hordeió:	15	20	25	30	40	50 mázsa.
Ára:	150	170	200	230	300	350 forint.

Híd-mérlegek (10 évi jótállás mellett).

Hordeió:	50	60	70	80	100	120	150	200	300	500 mázsa.
Ára:	350	400	450	500	550	600	650	750	900	1200 forint.

Továbbá minden más mérleg és sulyok. Megrendelések, a pénzösszeg beküldése vagy utánvét mellett azonnal foganatosítanak. 1202 (20-50)

Bugányi L. és társa,
mérleg- és suly-gyárosok Bécsben.
Raktár: Stadt, Singerstrasse 10-dik szám.
Gyár: Margarethen, Griesgasse 26-dik szám Bécsben.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatott saját nyomdájában Pesten 1872. (egyetem-utca 4-ik szám alatt).

A maga nemében egész Európában
a legnagyobb és sok- oldalalag kitüntetett

FOGL E.-féle első cs. kir. udvari fehérnemű gyára Bécsben.

Raktárak:
25 Mariahill, 25 Hauptstrasse. Stadt, Kärntnerstrasse 27, Ecke der Himmelpfortgasse, „zum Erzhertzog Karl.“

mely szoros értelemben vett szilárdasága s minden darabon számokban látható árak, s gyártmányainak roppant mérvű előállítását által már annyira vitte, — hogy a nagyban kivitel, valamint a kisebb részletekbeni eladást illetőleg semmiféle kéréddő kereskedő által elérhető, ezenfelül teljes jótállás mellett rendkívül olcsó s legjobb minőségű árucikkeket nyújt, s biztosít t. cz. revónek.

Levélbeli kívánatra a megrendelések vidékre gyorsan és pontosan eszközöltetnek, s a nem testhez illő darabok visszavetetnek.

Angol chiffon-ingek gallérral vagy a nélkül, szebbek mint a vászon ingek (levélbeli megrendeléseknél a nyak körüli mértéke megkiváratik), darabja 1 ft. 80 kr., 2, 2.50, 3-3.50, a legesinosabb s leggyakorlatibbak.

Rumburgi vászon férfi ingek (nyak-mérték megkiváratik) 2, 3, 4, 5, 6 ft. a legjobbak.

Gallérok, legújabb minta, 1 tucatsz ára 2, 3-4 ft. (a nyak-mérték megkiváratik).

Férfi nyakravatók vagy salonnak-kötők, darabja 75 kr., 1, 2, 3 ftig.

Férfi labravatók 1 ft., 1.50, rumburgi vászontól 2, 2.50, 3 ft., lovag-szabás, francia vagy magyar mintára.

Merino-pamut egészei ujjasok (Jacken) 2, 3, 4 ft., selyemből 6, 7 ft., ködmönös vagy szövött labravatók 2, 3-4 ft. (véd a köszvény ellen.)

Női vaszon-ingek, simák, 1 ft. 50 kr., 2 ft., finom hurokvarrással 2 ft. 50 kr., valamint svájci forma, egészen új mintára: a himzékekkel 3 ft., 3.50, 4, 5 ft., ugy-szinte legfinomabb rumburgi vászon és batizs-ingek himzéssel s csipkével 6, 8, 10 ft.

Női éji vagy teli vaszon-ingek hosszú ujjal 3 ft. 50 kr., himzéssel 6-7 ft.

Női labravatók, vászon, perkal vagy barchetből 2 ft., 2.50, 3 ft. himzéssel.

Női pongyola vagy éji corsettek, 2 ft., 2.50, francia batizsból, himzéssel 3 ft. 3.50, 4 ft., (a nyak körüli mértéke kiváratik).

Női alsó-szoknyák perkalból, vagy finom barchetből 3-4 ft., himzett betétek vagy legdivatosb körítéssel 6-8 ftig.

Női harisnyák vagy férfi kepczak, tucatzja 5, 6, 8, 10-14 ftig a legfinomabbak.

Női fűzők, fűzőre (a derek körüli mértéke megkiváratik) 3, 4, 5 ft. 1 tucatsz rumburgi vászon-zsebkendő 1.50, 2 ft., nagyobb és finomabbak 2 ft. 50 kr., 3.50, 4, 5, 8-10 ft.

1 tucatsz ezerna batizs-kendő 5, 7, 9-12 ftig a legfinomabbak.

Asztal- vagy törülköző-kendők, tucatzja 5, 6, 7-9 ft. damasz. 1 asztalteríték vászontól 6 személyre (egy teríték ahhoz illő kendőkkel) 5, 6, 8-10 ft., 12 személyre még egyszer annyit.

30 róf színes ágynemű, darabja 7, 8, 9, 10-12 ft.

30 róf fehérített kézi fonalvaszon, s dupla ezernéből fehéritetlen 7 ft. 50 kr., 9.50, 10, 13-15 ftig.

1 db 30 róf 3/4 széles rumburgi vászon 12, 13, 15-18 ft.

40-42 róf kitinó takács-vászon (finom ágyneműre vagy 12 női ingre) 14, 15, 18, 22-24 ft.

48 róf belga takács-vászon 22, 25, 30-35 ft. kitinóleg szép.

50-54 róf hasonlíthatlan jómínőségű rumburgi vászon (kézfónat és 3/4 széles 30, 35, 40, 50-60 ft.

Levélbeli megrendelések (bármely nyelven írva) a pénzbeküldése vagy postai utánvét mellett jótállással mindenholva s a legpontosabban eszközöltetnek.

A megrendelési levelek ekép czimzandók:

E. FOGL, Wien, k. k. Hoflieferant, (Mariahilferstrasse Nr. 25.)

50 ftig terjedő bevásárlásnál, 6 db. batizs-kendő és 1 himzett női-garnitúra ráadásul ingyért adatik. 1282 (5-12)

Foulke és Társa ügyvédek és telepítők New-York, 149 Broadway.

1269 (13-52)

Fagylalt-gép.

Munkaképességre, valamint jégmegtakarításra nézve sokszorosan kipróbált, itt helyben úgy mint a vidéken gyakorlatilag bebizonyult gépek, különösen

czukrászok és kávéosok,

valamint magánosok számára minden nagyságban kaphatók legjutányosb áron

Mayer Ferdinándnál,

rézműves,
kecskeméti-utca 8-ik sz. alatt Pesten.

1205 (1-3)

19-ik szám.

Tizenkilencedik évfolyam.

Pest, május 12-én 1872.

Előfizetési feltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 frt. — Fél évre 5 frt.

Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 frt. Fél évre 3 frt. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 5 frt. — Fél évre 2 frt. 50 kr.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokat illetőleg: Egy négyezer hasáboztott petit sor, vagy annak helye, egyszeri ígdtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri ígdtatásnál csak 7 krajczárba számíttatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetésményeket elfogad Bécsben: Oppelk Alajos, Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyeg-díj, külön minden ígdtatás után 30 krajczár.

Morse Sámuel.

(1791-1872.)

Művész s tudós hazája a nagy világ. Kik egy ország s egy nép szűk körén túl az emberiségnek szereztek gyönyört vagy hasznot, kik milliókat emeltek föl, vagy lelkesítettek, milliókkal tettek jót, bár a föld, mely szülte, s a nemzet, melyhez tartoztak, büszkélkedik, hogy magáénak vallhatja, ők az egész világit s az emberiség tart jogot hozzájuk. A tudomány nagy bajnokai s az életre alkalmazói kétségkívül az emberiség elsőrendű jötevői közé tartoznak. Ellenkezőleg a hódítókkal, kiket, a merre mennek, romlás és átok kísér, a béke e nagy munkásainak nyomain jóllét virágozik föl s áldások tenyésznek.

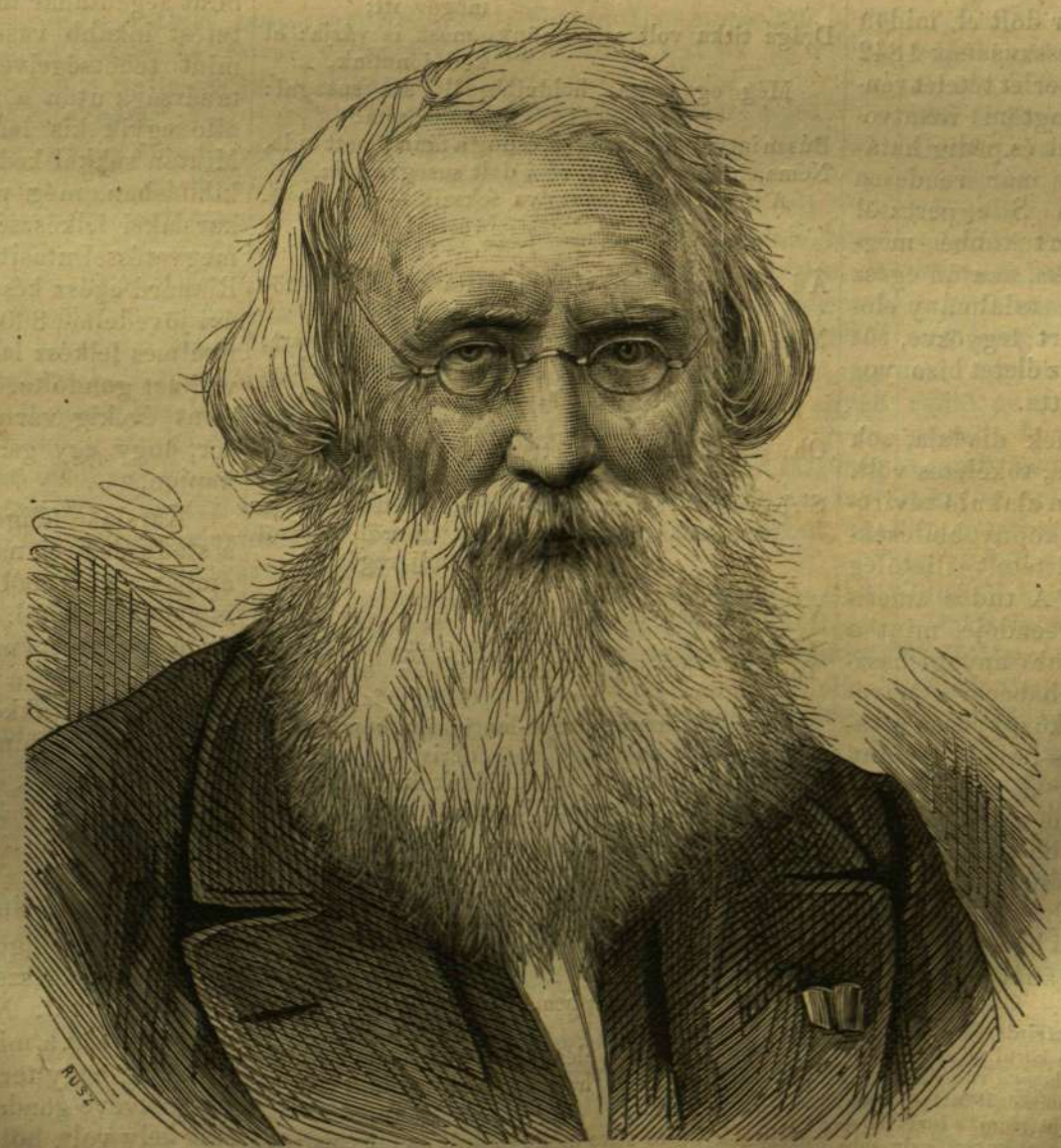
Morse Sámuel (Finley-Breese), a villany-távirada feltalálója, is ezek közé tartozik. Charlestownban, Amerikában, 1791. ápril 27-én születvén, 81-dik élet vala betöltendő, midőn f. évi apr. 2-kán New-Yorkban családja s barátai körében elhunyt. Hosszu s szép élet volt az övé. Mert eszméi diadalát s általános elterjedését és érvényre jutását megérni, és teljes mértékben élvezni: csak kevés halandónak adatik. S ő ezt megérte. Találmanya, mely a gőz használatával egyenlő értékű és fontosságú, a világ minden részébe elterjedve, a mivelt államoknak tán egy zuga sincs, hová annak szárnyain ne vitte volna megagondolatnál gyorsabb hír — a feltaláló halála tudósítását. E egyszerű s csodás találmány, a vasutak- és gőzhajókkal együtt s óriási alkalmazásuk az életre, átalakító befolyásuk a társadalomra,

magukban is elegendők volnának halhatatlanná tenni a századot, mely ezeket szülte. Talán máskor veszünk alkalmat magunknak Morse találmányával, a villany-távirada alapeszméje-és szerkezetével megismertetni olvasóinkat. Most a múltól mesteréhez fordulunk s e sorokban rövid életrajzát akarjuk adni a mult hóbán elhunyt Morsének. Sámuel atya, Morse Jedediás, lelkipásztor volt s különös kedvelettel üzte a földrajzi és népmiszei tanulmányokat; néhány munkája még ma is elismerésben részesül.

Természetes, hogy fia nevelését sem hanyagolta el. A híres yale-i egyetemen taníttatta s az ifju Morse az irodalmi és tudományos gyakorlatokban egyaránt kitűnt. De valódi hivatását, iskolai kitünősége daczára, még nem találta meg. Nagy kedvvel, valódi szenvedéllyel üzte a rajzot is, de atya arról inkább leverti igyekezett, csak haszontalan időtöltésnek tekintvén azt. Hiába. A félretett rajzont s festékládát a szenvedély mindig újra fölkerestette a tanulmányait kitünőleg végzett ifjival, s végre apja is átlátta, hogy hajlamának nem állhat ellent. Londonba küldte tehát 1811-ben a husz éves Sámuel a királyi festész-akadémiába.

1815-ben hazájába térvén vissza, magát egészen művészeti tanulmányoknak szentelte. Newyorkban mint arcképfestő nagy szerencsével működött. S meg sem gondolta, hogy nem ecsete fogja végre is világhírűvé tenni nevét!

1829-ben ismét Európába jött s három évet (1832-ig) töltött itt, legnagyobb részt Angliában. De Newyork sajnálta távozását; több ízben irtak utána s kérték: térjen vissza. Tanszéket állítottak számára, melyen irodalmi s művészeti felolvasásokat tartson. S midőn 1832-ben visszatért, csaknem diadalmenettel fogadták. A tisztas „tanár“ czímmel — a demokrata Egyesült-államokban a legszebbel — tisztelték meg. Egyszóval azon az uton volt, hogy a tanári széket nyerje legszebb s legtartósab koszorúit.

MORSE SÁMUEL.